

TÁVOL KELET KÖNYVEI

1

A JAPÁNI NEMZETI IRODALOM KIS TÜKRE

ÍRTA
PRÖHLE VILMOS

2832005855

KIRÁLYI MAGYAR EGYETEMI NYOMDA
BUDAPEST 1937

610010

12. 7. 21

BEVEZETÉS.

A macedóniai Nagy Sándorról szóló keleti regék szerint a világhódító fiatal király nemcsak a kincseiről híres Indiát csatolta rengeteg birodalmához, hanem kalandozásai közben eljutott Indián túl valami Vákvák nevű szigetországig, amelynek királynője ajándékokkal kedveskedett a világ akkori urának. A királynő hadserege állítólag hat-ezer hajadonból állott, országa pedig a nevét valami különös fáról kapta, amely folyton azt zúgta, hogy „vák-vák“. Nem tekinthető kizártnak, hogy, miként de Goeje véli, a Vákvák szóban Japánnak régi kínai elnevezése rejlik. Japánnak régi kínai neve tudniillik Vo-kuok vagy Va-kuok volt. Vo vagy va, kínai írás szerint 倭, kistermetű embert, azaz törpét jelent, kuok, kínai írással 國, pedig „ország“. A reánkmaradt legrégibb japáni krónikában is előfordul a 倭 jel, mint Japánnak neve. Nagy Sándor azonban sohasem járt Japánban és így, ha a regebeli Vákvák ország neve csakugyan azonos is Japán régi kínai nevével, az említett mesés adat csak jóval Sándor halála után, talán csak az arab hódítások és kalandozások révén bonyolódott bele a Sándor-mondák csodás szövevényébe.

Európába először Marco Polo hozott hírt Japánról. Az érdemes velencei utazó Kublai mongol

nagykán és kínai császár szolgálatában volt éppen abban az időben, mikor Kublai minden áron meg akarta hódítani Japánt, de óriási hajóhada borzalmas kudarcot szenvedett. Marco Polo mongolkínai forrásból szerezhette fogyatékos ismereteit. Japánt Zipangu néven emlegeti és egyebek közt ezeket írja róla:

„Zipangu kelet felé a nyílt tengerben fekvő igen nagy sziget, 1500 mérföldnyire a szárazföldtől. Népe fehérbőrű, művelt, bálványimádó és független. Mondhatom, hogy véghetetlen mennyiségű aranyuk van és a király nem engedi meg annak kivitelét. A szigetet csak kevés kereskedő látogatja, mert nagyon messze van a szárazföldtől és ezért van oly rengeteg sok aranyuk. Csodadolgokat mondhatok a sziget uralkodójának a palotájáról is. Tudnivaló, hogy palotája igen nagy és annak a fedele színaranyból van, mint minálunk a templomoké ólomból. Értéke felbecsülhetetlen. A palotának a padlója is jó kétujjnyi vastag aranylapokkal van burkolva.“

Marco Polo a továbbiakban elmondja, hogy Zipanguban töméntelen sok rózsaszínű gyöngy és általában igen sok drágakő található és hogy Kublai nagykán eme mérhetetlen kincsek megszerzése végett indított háborút Zipangu ellen.

Japánnak aranyban és drágakövekben való meggazdagodása, amelyet Marco Polo nem győz hangoztatni, természetesen túlzás, bár az is igaz, hogy némely buddhista templomokban és kolostorokban tényleg nagyon sok kincs volt felhalmozva.

A Zipangu elnevezés, némi hangtani torzulást leszámítva, azonos Japánnak Marco Polo idejében és azóta is használatos kínai elnevezésével, amely

éjszakkínai ejtés szerint Zsi-pen-kuo-nak hangzik. Zsi 日 jelenti a Napot, pen 本 azt a helyet, ahonnan valami jön, vagy származik, kuo 國 pedig, régi kínai ejtés szerint, kuok, ország; úgy-hogy Zsipenkuo 日本國 szórul-szóra fordítva azt jelenti, hogy a „Nap eredetének országa“. Ezt az elnevezést maguk a japániak is már jó régen átvették a kínaiaktól, még akkor, amikor kínai ejtés szerint Zsi-pen legalább nyelvjárásiilag Nit-pen-nek hangzott, és ebből a szóalakból származott Japánnak mai közismert elnevezése: Nippon vagy Nihon. A birodalom mai egészen hivatalos neve Dai-Nippon teikoku (大日本帝國), azaz Nagy (dai) Nippon császár (帝)-ország, vagyis Nagy-Japán Császárság.

A spanyol Japon, francia Japon, olasz Giap-pone, németalföldi Japan, angol Japan, német Japan elnevezés nem a Marco Polo-féle Zipanguból származik, hanem délkínai eredetű. Kantonban a Napot jelentő 日 szójelet jat-nak ejtik, a 本 jelet pedig pun-nak, vagy pon-nak, és eredeti délkínai Jatpun-ból vagy Jappon-ból keletkeztek a fentebb említett spanyol, olasz stb. változatok. Mihozzánk nyilván német soron került a Japán szóalak, amelyet rendszeren két p-vel szoktunk ejteni. Megjegyzendő azonban, hogy „Japán“ magának az országnak és nem a népnek a neve, s ezért teljesen helytelen dolog ezt a szóalakot melléknévként használni. Rendes magyar nyelvérzék szerint tehát nem beszélhetünk „japán“ nyelvről vagy „japán“ művészetről, hanem csakis „japáni“ nyelvről, „japáni“ művészetről. Ez nem az új magyar nyelvfejlődéssel szemben való akadémikus-

kodás, hanem az érintetlen, ép magyar nyelvérzék követelménye.

A tizenötödik század végén Kolumbusz Kristóf abban a reményben indult korszakalkotó felfedező útjára, hogy állandóan nyugat felé hajózva el kell érnie Kelet-Ázsiát és ezért a spanyol királytól leveleket is vitt magával, amelyeket Zipangu és Kataj, azaz Kína, uralkodóinak akart átadni. Kolumbusz számításaiba azonban hiba csúszott és így nem ő, hanem a portugál Fernan Mendez Pinto lett az első európai ember, aki valóban eljutott Japánba.

A kalandor Fernan Mendez Pintót és társait a hírhedt csendestengeri viharok sodorták a kínai vizekről Japán felé. Pintoék a Kyūshūtól délre fekvő Tanegashima nevű kis sziget partján kötöttek ki 1542-ben. Megjelenésükkel és tüzi fegyvereikkel nagy feltűnést keltettek a bennszülött lakosság között, kitűnő vendéglátásban volt részük, sőt maga a bungói herceg is fogadta őket. Ezekről a kalandor portugáloktól tanulták el a japániak a tüzifegyverek készítemi módját és használatát.

Mielőtt Pinto elhagyta volna Japánt, valami Anjirō nevezetű satsumai születésű ember, akit gyilkosság büntette terhelt, Pintoék hajójára menekült és sok viszontagság után elvergődött Goáig. Ott megtanulta a portugál nyelvet, keresztény hitre tért és Xaveri Ferencceel is megismerkedett, aki állítólag aziránt érdeklődött nála, vajjon sikerrel járna-e a keresztény hithirdetés Japánban. Anjirō azt felelte légyen, hogy az ő népe nem fogad el semmiféle új tanítást csak úgy vaktában, hebehurgyán, hanem igenis érdeklődik és kérdezősködik, főképen pedig azt nézi, hogy az új tanítás

hirdetőinek a viselkedése és cselekedetei megegyeznek-e azzal, amit hirdetnek és tanítanak; mert az ő népet mindenben a józan belátás vezérli.

Xaveri Ferenc erre elhatározta, hogy további térítői munkáját Japánban fogja végezni. Elhatározását nyomon követte a tett és a buzgó férfiú 1549 augusztus 15-én kíséretével együtt szerencsésen megérkezett Kagoshimába.

Xaveri Ferencet rövidesen szerzeteseknek, kalmároknak és kalandoroknak egész raja követte és Japán a tizenhatodik század kellő közepén jóformán egyik napról a másikra belekapcsolódott az akkori világforgalom sodrába és közvetlen érintkezés révén ismerkedett meg a kereszténységgel és az európai latin népekkel. A japáni nép mohón szívott magába minden új ismeretet és nem az ő hibája volt, hogy ennek az európai világgal való első megismerkedésnek gyászos, sőt borzalmas vége lett, úgyannyira, hogy Japán belső békéjének és nemzeti függetlenségének érdekében kénytelen volt Európától jóformán teljesen elzárkózni. A tizenhetedik század elejétől a tizenkilencedik század közepéig Japán a szó legszorosabb értelmében a „splendid isolation“ állapotában élte a maga külön életét, úgyhogy a múlt század második felében valósággal újra kellett felfedezni. Ettől a második felfedezéstől kezdve azonban a japáni nép nemzeti öntudatának és életrevalóságának ismételtén, sőt állandóan olyan fényes tanujeleit adta, amelyek nem ok nélkül ejtették ámulatba az egész világot, és amelyeknek Dai-Nippon elsősorban köszönheti mai nagyhatalmi állását.

A JAPÁNI NÉP ÉS JAPÁNI NYELV.

Mikor a Krisztus utáni tizenhatodik század közepén az első európaiak s velük a nyugati műveltség és világnézet első elemei Japánba kerültek, Marco Polo mesés Zipanguja már közel másfélezer év óta a kínai konfuciánizmus meg az indiai eredetű buddhizmus vonzókörében élt s a szó szoros értelmében magas műveltségi fokon állott. A japáni műveltségnek azonban az említett idegen hatások ellenére is megvolt a maga sajátos nemzeti jellege, mely minden mástól megkülönböztethetővé tette. Miként a magyarság, bár idők jártával teljesen európaivá vált, megőrizte a maga ősi eszejárását és nemzeti lelkületét, úgy a japáni nép is minden kínai és indiai hatás ellenére megmaradt lelke mélyén annak, ami volt, még mielőtt csak hazájának legközelebbi szomszédairól is tudomást szerzett volna.

Érzület és eszejárás dolgában nehéz is volna a japáninál egységesebb népet találni. Hogy azonban a japániaknál sem lehet egységes faji eredetről szó, az még a felületes megfigyelőnek is könnyen feltűnhetik. Vannak mongolos, ainu és maláji jellegű japániak és természetesen kevert jellegűek is.

Hogy a könnyen megfigyelhető háromféle faji elemből mikor alakult ki a nyelvben és szellemben egységes mai japáni nép, arra a tudomány talán sohasem tud végérvényes feleletet adni, mert erre nézve a legrégibb hagyományok is csak nagyon gyenge és elmosódott emlékeket őriztek meg.

A mai Közép- és Éjszak-Japán őslakói minden valószínűség szerint ainuk voltak, a malájji-polinéziai elem a Csendes-óceán szigeteiről vándorolhatott be, a többé-kevésbé mongolos jellegű elem pedig, amely a mai japáni nyelv ősi formáját beszélte és az egységes nemzetté való alakulásnak kristályosodási középpontjává lett, csak az ázsiai szárazföldről vetődhetett mai szigethazájába.

A japáni nép tehát kevertfajú nép, de bármennyi komoly ok szóljon is az egységes faji eredet nemzetfenntartó jelentősége mellett, az is kétségtelen, hogy a közös anyanyelv és évezredes sorsközösség különböző faji elemekből alakult népeket is képes oszthatatlan nemzeti egységbe forrasztani. Ezek a feltételek pedig a mai japáni nemzet kialakulásához földrajzilag és történelmileg is adva voltak.

A szülőföldnek, bármily zordon és sivár legyen, mindig megvan a maga lelket lenyügöző és lelket tápláló varázsa, Japán pedig kétségtelenül a föld kerekiségének egyik legszebb része, olyan földi paradicsom-féle, amelynek lakója szükségképen természetimádóvá és szülőföldimádóvá válik attól a pillanattól kezdve, hogy eszmélni kezd. A végtelen tenger, amely Japánnak védelmet nyújt s a mindennapi táplálék javarészét adja, nemcsak évszakonként, hanem napszakonként is új meg új gyönyörűséget nyújt a szemnek, csakúgy, mint a

szigetek égbenyúló hegyormai, kies völgyei, kéklő tavai és zuhogó vízesései.

Hogy a tenger sokszor rémületesen háborog és borzalmas pusztítást művel a parti falvakban és apró halászbárkákban, hogy a föld meg-megrendül s a tűzhányóhegyek kitörései időnként minden képzeletet felülmúló pokollá tudják átalakítani a legvirulóbb tájakat, azon változtatni nem lehetett soha. Az ősök is átélték mindezeket a borzalmakat s mikor a vész elmúlt, megint csak felragyogott a Nap s jött új élet, új virulás, új boldogság! Japán népe a tengernek köszönheti, hogy soha idegen jármot nem kellett hordoznia s éppen a legemlékezetesebb viharok egyike volt az, amely Kublai kán veszedelmes hajóhadát csúffátette és a tenger fenekére süllyesztette.

Ami a japáni nyelvet illeti, arra nézve William Elliot Griffis „The Micado's Empire“ című könyvében a következő különös véleményt kockáztatta: „Az ainuk nyelve kezdetleges és szegény, de nagyon hasonlít a japánihoz. Ez a hasonlóság oly közeli, hogy az ainu nyelv minden fejletlensége és csiszolatlansága ellenére is a mai japáni nyelv eredeti formájának tekinthető.“

A derék és buzgó Griffis azonban szinte megfoghatatlan tévedésben volt, mikor az idézett mondatot megfogalmazta és leírta; mert egy-két kölcsönszó kivételével alig akad hasonlóság a japáni meg az ainu nyelv között, és Griffis véleményét csak olyan ember teheti magáévá, aki csak a japáni, vagy csak az ainu nyelvet ismeri, vagy pedig éppenséggel egyiket sem.

Íme egy kis ízelítő a két nyelv szókincséből:

japáni:	ainu:	magyarul:
atama	sapa	fej
hana	etu	orr
me	shiki	szem
ude	amunin	kar
ishi	shuma	kő
mizu	wakka	víz
hoshi	nochiu	csillag
ki	chikuni	fa
yoi	pirika	jó
fuku	rui	fújni

És ez így megy végig az összes beszédrészekben, az egész szókincsen, melynek tengerében csak imitt-amott úszik egy-egy teljesen azonos, vagy nagyon hasonló hangzású szó, mint japáni *ikusa* (háború), ainu *ikusa*, japáni *kami* (isten), ainu *kamui*. Ezeket a jelenségeket azonban csak kölcsönvétellel lehet magyarázni, mert a japáni nyelv alaktani és mondattani tekintetben merőben különbözik az ainutól.

Vannak a japáni nyelvben egyes szavak, amelyek formájuk és jelentésük szerint malájji-polinéziai eredetre vallanak, de nyelvrokonságról ezen az oldalon sem lehet beszélni, hanem csak kölcsönszavakról, amelyeknek eredete valószínűleg éjszakra vetődött polinéziai néptöredékek beolvadásával magyarázható.

A japáni nyelv eredetének összehasonlító alapon való vizsgálata szókincs, alaktan és mondattan szempontjából szükségképen arra a feltevésre, sőt meggyőződésre téríti a kutatót, hogy a japáni nyelv az ural-altaji nyelvekkel rokon eredetű, miként arra magam is több értekezésemben rámutat-

tan, s a japáni nyelvnek egyik legkiválóbb ismerője, W. G. Aston is egész nyugodtan és teljes meggyőződéssel állíthatta, hogy „a japáni nyelvben megvan a túráni nyelvcsaládnak minden jellemző sajátsága“. Vitatkozni ma már legfeljebb azon lehet, hogy a japáni nyelv a túráni nyelvek urali vagy altaji csoportjához áll-e közelebb.

A japáni nyelv legrégibb irodalmi emlékei közé azokat a dalokat lehet sorolnunk, amelyek a Kojiki című Kr. u. 712-ben befejezett krónikában találhatók s ezekből, valamint a Kojiki után következő irodalmi emlékekből mindenekelőtt megállapítható a régi japáni nyelvnek minden jellemző hangtani és egyéb sajátsága, és ezeket a sajátságokat a japáni nyelv alapjában véve mind a mai napig megőrizte.

Az összes kutatók egyetértenek abban, hogy hangtani tekintetben az ural-altaji nyelveknek egyik fő sajátsága, hogy szó elején eredetileg csak egy mássalhangzót tűrtek meg s a mássalhangzók torlódását a szavak belsejében is lehetőleg kerülték, ami egyszerűen azt jelenti, hogy azokban az ural-altaji nyelvekben, amelyek ehhez a hangtani alapelvhez hívek maradtak, sokkal kevesebb mássalhangzótorlódással találkozunk, mint az árja nyelvek legtöbbjében.

A japáni nyelv ebben a tekintetben szinte a legszélsőbb végletet képviseli, amennyiben az ójapáni nyelv se szó elején, se szó belsejében nem tűrt egymás mellett egy mássalhangzónál többet, a szavak végén pedig csak magánhangzó lehetett. Ilyenformán olyan japáni szavakban, amelyeknek urali megfelelői még esetleg két mássalhangzót mutatnak egymás mellett, az egyik mássalhangzónak szükségképpen hiányoznia kell. Így a magyar *odu*, osztják

unt, mordvin *unda* vagy *undo*, finn *onsi* (töve *onte*) ójapáni megfelelője jelentés szerint is *uti* vagy *utu* (új japáni ejtéssel *uchi*). A magyar *jég*, osztják *jenk*, vogul *jánk* japáni megfelelője a „hó” jelentésű *yuki* szó. A japáni szavakban mind a két esetben hiányzik az eredeti *n* hang a *t*, illetőleg *k* mássalhangzó előtt.

Ennek a hangfejlődésnek az lett a következménye, hogy az ójapáni és túlnyomórészen az új japáni nyelv szavai is csak egy magánhangzóból, vagy egy mássalhangzóból és egy magánhangzóból álló szótagokra oszthatók, mint *u-tu* (= *odu*, üreg), *yu-ki* (= *hó*), *yo-ku* (= *jól*), *ka-ta-na* (= *kard*) stb.

Az ójapáni nyelvben csak öt magánhangzó volt, az is rövid: *a* (mint az olaszban), *e*, *i*, *o*, *u*. Mássalhangzók dolgában az ójapáni nyelv körülbelül úgy állott, mint a mai finn nyelv, amennyiben 13 mássalhangzója volt, nevezetesen *k*, *t*, *p*, *s*, *r*, *m*, *n*, *y*, *w* és *g*, *d*, *b*, *z*, mely utóbbi négy csak a szavak belsejében fordult elő. Ha a fentebb említett hangtörvényeket figyelembe vesszük, akkor kitűnik, hogy az ójapáni nyelv összes szókincsének elemzéséből nem kerül ki több, mint 5 egy-egy rövid magánhangzóból, és $5 \times 13 = 65$ egy-egy mássalhangzóból és egy-egy rövid magánhangzóból álló szótag, ami összevéve 70 különböző szótagot tesz ki. Az új japáni nyelv már változatosabb, amennyiben hosszú magánhangzói is vannak s a mássalhangzótorlódásokat is megtűri bizonyos körülmények között, a tōkiōi nyelvjárásban pedig a *t* hangot *i* előtt *ch*- (magyar *cs* forma hang!)-nek ejtik, *u* előtt pedig *ts*- (magyar *c*)-nek, az *s* (magyar *sz*) hangot *i* előtt *sh*- (magyar *s* féle hang)-nak ejtik, a régi *d* és *z* hangot pedig *i* előtt *j*- (magyar *dzs*)-

nek, a régi szókezdő *p*-t pedig *u* előtt *f*-nek, különben *h*-nak. Jelenleg a régi nyelvemlékeket is az új kiejtés szerint szokás olvasni, ami az egykori állapottal szemben bizonyos változatosságot jelent.

Attól fogva, hogy a japániak előbb Korea révén, majd közvetlenül is érintkezésbe kerültek Kínával, Japán udvari köreiből igen buzgó művelői támadtak a kínai nyelvnek és irodalomnak. Ez a körülmény, valamint a kínai írás átvétele azt eredményezte, hogy egyre több kínai szó került a művelt osztályok nyelvébe, onnan pedig idővel a köznép nyelvébe is. A kínai kölcsönszavak elszaporodása sok tekintetben nagyobb rövideiséget és kifejezésbeli szabatoságot tett lehetővé, sok tekintetben viszont gátolta a japáni nyelv szerves továbbfejlődését, ami kétségtelenül nagy kár. Ma úgy áll a dolog, hogy a japáni nyelv rendkívül túl van terhelve kínai jövevényszavakkal.

A kínai nyelv egyszerű szavai kivétel nélkül egytagúak s így még helyes kiejtés mellett is szeretlenül nagy a teljesen azonos hangzású, de amellett más-más jelentésű kínai szavak száma, a japániak ajakán pedig számtalan esetben olyan kínai szavak is teljesen egyformán hangzanak, amelyek a kínaiban egyáltalában nem azonos alakúak. Így rendes kínai kiejtés szerint *kao* = magas, *khang* = békesség, *hiao* = gyermeki szeretet, *khou* = száj, *huang* = sárga, *kuang* = fény, *kung* = fejedelem, herceg; a japániak azonban mindezeket a szavakat egyszerűen *kō*-nak ejtik! Nem csoda ezért, hogy egyszerű hallásra, vagy átírással szöveg alapján, akárhányszor még az összefüggésből is nehéz kiérezni bizonyos szavaknak igazi értelmét, mert a teljesen azonos hangzás zavaró jelensége nemcsak

egyes egyszerű szavakon, hanem a közhasználatú összetett kínai szavaknak egész tömegén is érezhető. Kínai kiejtés szerint például *fung-hou* = hűbérúr, *fung-kung* = jobbágyi kötelesség, *fang-hiang* = irány, táj; a japániak pedig mind a három szót egyszerűen *hōkō*-nak ejtik, s az ilyen példákat szinte a végtelenségig lehetne szaporítani.

Ezzel a különös ténnyel számoltak nyilván azok a japáni hazafiak is, akik a múlt század hetvenes és nyolcvanas éveiben még azt vitatták, hogy Japánban már csak azért sem tanácsos a népképviselési rendszert erőltetni, mert japáni nyelven nem lehet olyan közérthető módon komoly szónoklatokat tartani, hogy a parlament tagjai pusztán hallás után követni tudják egymás gondolatait. Ez az aggodalom a gyakorlatban végül is túlzottnak bizonyult, de azért egészeiben nem volt alaptalan.

Az elmondottakból az is érthetővé válik, hogy a reformmozgalmak irodalmi és nyelvi térre is áttértek, sőt bizonyosfokú nyelvújítás és nyelvtisztítás szüksége is felmerült. Ezen a téren azonban igen nagy nehézségek forogtak és forognak fenn. A szépirodalom terén ugyan majdnem általánossá vált a modern társalgási nyelv használata, de abban is ijesztően sok a már régen meghonosodott kínai jövevényszó. Ezeknek egy részét lehetne ugyan a régi nyelv megfelelő szavaival pótolni, igen nagy részük azonban ma már nélkülözhetetlen, sőt az európai szellemi és technikai műveltség átvétele folytán töméntelen sok új műszóra volt szükség s mivel ezeket a tisztán japáni eredetű szókincsből nem lehetett összeállítani, új kínai szóösszetételek gyártásához kellett folyamodni. Emiatt

már nemcsak az idegenek, hanem a japániak maguk is igen sokat vitatkoztak és panaszkodtak. Hirai Kinza például, aki a latin írás átvételének is nagy híve volt, valósággal azt hirdette, hogy ő gyűlöli a kínai jövevényszavakat, azonban a legnagyobb gyűlölet is alig lesz képes minden kínai szót kisöpörni a japáni nyelv szótárából. Hogy egyébről ne is beszéljünk, az ősi japáni számneveket már majdnem teljesen kitúrták a közhasználatból rövid kínai megfelelőik s ma már szinte elképzelhetetlen az ősi japáni nyelvhasználathoz való visszatérés, mikor régente azt, hogy „harmincegy év“ úgy mondták, hogy *miso-toshi amari hito toshi*, azaz „harminc esztendő és azon fölül egy esztendő“, ma meg minden gyermek már a szülei házánál azt hallja, hogy *sanjūichi nen*.

Ezzel szemben a legrégibb kor s a klasszikus kor költői ösztönszerűleg és elvből is kerülték az idegen szavak használatát s a régi japáni nyelvnek, amelyet a középjapáni Yamato-tartomány után a „Yamatokotoba“ (= yamatói nyelv) szóval szokás jelölni, meg is van mind a mai napig a maga különleges zamata és varázsa. A Yamatokotobát természetesen maguknak a mai japániaknak is könyvből kell megtanulniok, ami azonban talán akkora fáradságot sem kíván a mai japáni embertől, mint amennyit a mai kor németjeinek kell vállalniok, ha a Nibelung-ének vagy Walther von der Vogelweide nyelvét akarják érteni és élvezni, mert a japáni nyelv az utóbbi 1000—1200 esztendő alatt megközelítőleg sem esett át olyan nagyfokú hangváltozásokon, mint a nyugateurópai nyelvek bármelyike ugyanezen idő folyamán.

A JAPÁNI KÖLTŐI NYELV ÉS VERSELÉS.

A klasszikus japáni költészet formai tekintetben csak igen csekély változatosságot mutat, akárcsak a finn népies költészet. Ennek oka pedig egyedül a nyelv hangtani szerkezetében keresendő.

Miként már említve volt, a régi klasszikus nyelv csak 5 rövid magánhangzót és 13 mássalhangzót használt; mivel pedig az egyes szavak csak magánhangzóval végződhetnek, mássalhangzótorlódás pedig egyáltalában nem fordult elő, világos, hogy egy ilyen hangszerkezetű nyelv se időmértékes verselésre, se rímelésre nem lehet alkalmas. Téves azonban az a nagyon elterjedt felfogás, hogy a japáni verselés egyszerűen a verssorok szótagszámának megszabottságán alapul, mert a japáni verselés, csak úgy, mint a magyar és egyéb rokon nyelveken való verselés, ütemes. Ha tehát azt mondják, hogy például a *mijikai uta* (kínai szóval: *tanka*), azaz „rövid dal“ öt sorból áll és összevéve 31 szótagból, amelyekből 5—5 esik az első és harmadik sorra, 7—7—7 a második, negyedik és ötödik sorra, úgy ez éppen olyan felületes megállapítás, mintha valaki a magyar alexandrinus-sorról nem tudna többet mondani, mint azt, hogy 12 szótagból áll. Az ötszótagos sorok tudniillik rendszeren három- és kétszótagú, a hétszótagos sorok viszont

négy- és háromszótagú ütemekre oszlanak. Az ütemek kezdete gyakran alliterációs, de nem szükségképpen esik össze a szókezdettel. Ki no Tsurayukinak alábbi híres dalában például az ütemek kezdetét a dőlt betűvel szedett szótagok jelölik:

<i>Hito wa, iza —</i>	Az embereknek, hej —
<i>kokoro mo shirazu;</i>	szívét nem ismerem;
<i>furusato wa</i>	csak a virágillat
<i>hana zo mukashi no</i>	még mindig a régi
<i>ka ni nioikeru.</i>	kis szülőfalumban.

Sokan azt tartották, még született japániak is, hogy a japáni nyelvben nincs is olyan értelemben vehető szóhangsúly, mint az angolban vagy a németben. Ezzel szemben mindössze annyi igaz, hogy a japáni szóhangsúly inkább hangmagasságbeli, mint erőbeli és ezért a japáni versek ritmusa is gyengébbülktetésű.

A *nagauta* névvel jelölt hosszabblélekzetű dalok soronként 12 szótagból állanak s a sormetszet vagy mindig az ötödik, vagy mindig a hetedik szótag után van. Így az Urashima fiáról szóló régi verses legendának első sorai a következő ritmust mutatják:

*Haru no hi no — kasumeru toki ni*¹
Suminoe no — kishi ni ide-ite
Tsuribune no — tayutau mireba
Inishie no — koto z'omooyuru.

¹ Amikor tavasszal felszállnak a ködök,
 Ki-kiballagok a tengernek partjára
 S elnézve ringását a halászbárkákknak,
 Lelkem andalogva a multakba téved.

Ochiai Naobumi „Shiragiku“ című verses elbeszélésének a ritmusa viszont mindvégig azonos két első sorának a ritmusával:

*Aso no yamazato — aki fukete²
Nagamesabishiki — yuumagure.*

Előfordulnak természetesen még egyéb változatok is, de itt tulajdonképpen az a lényeges, hogy az olvasó helyes fogalmat szerezzen magának a japáni verselés lényegéről.

A japáni költők egyébként a legnagyobb odaadással a fentebb említett tanka-, azaz röviddalformát művelték s ebben a versnemben szinte utolérhetetlen rövidséggel hihetetlen sokat tudtak kifejezni és sejtetni ennek a műfajnak a mesterei. Csak jóval a klasszikus kor után vált divatossá az a hihetetlenül rövid, „haikai“ vagy „hokku“ nevű versfaj, amely mindössze egy ötszótagú, egy hétszótagú és még egy ötszótagú sorból áll. Ennek a műfajnak is vannak mind a mai napig szenvedélyes művelői. Például szolgáljon Bashōnak alábbi verse, amelyet egy régi csatatéren ábrándozva írt:

Natsugusa ya —	Nyári virágok, —
tsuwamonodomo no	elhullt hadfiaknak
yume no ato	álomfoszlányai!

Az a hihetetlen rövidség, amelyre a tanka- és haikai-szerzőknek szükségképpen törekedniök kellett, természetesen azt eredményezte, hogy igen sok nagy költői értékű tankát vagy haikait csak akkor érthet meg az olvasó, ha keletkezésének

² Az Aso-hegy alján egy kicsiny falura
Borus és bánatos őszi alkonyat szállt.

körülményeit és bizonyos szavaknak jelképes értékét is ismeri. Az utóbbi tekintetben tudvalevőleg nagy a különbség az egyes népek eszejárása és képzettársítása között. A német nyelvben a „Kranich“ szónak nincs meg az a képzettársulási köre, mint a szótárilag azonos jelentésű magyar „darú“ szónak, azt pedig ugyancsak külön kell az idegennek megtanulni, hogy a darúmadár (ójapáni nyelven *tazu* vagy *turnu*) a hosszú életnek egyik jelképe a japániak szemében.

A költői kifejezésmód szempontjából igen nagy szerep jutott a japáni költészetben az állandó jelzők egy nemének, amelyek csak részben azonosíthatók az úgynevezett díszítő jelzőkkel. Japáni műszóval *makurakotoba*, azaz „vánkosszó“ a neve ezeknek a jelzőknek és jórészüik ma már nemcsak lefordíthatatlan, hanem érthetetlen is, körülbelül mint a „csárdás“ szó az olyan kapcsolatokban, mint „csárdás kis kalapot veszek“ vagy „csárdás kis angyalom“. A *makura* szó azt a hengeralakú vánkost jelenti, amelyet a japániak a nyakuk alá szoktak tenni és így *makurakotoba* tulajdonképpen egy olyan jelzőül vagy határozóul használt kifejezést jelent, amelyre a rákövetkező főnév, melléknév vagy ige mintegy ráhajtja a fejét. A régi Yamato-tartomány vagy egész Japán jelölésére szolgáló Yamato névnek sokszor előforduló *makurakotobája* *ashiwara no* és *shikishima no*. *Ashiwara no Yamato* szószerint „nádmezős Yamato“, ami világosan érthető és fordítás tekintetében sem okoz nehézséget, de másképen áll a dolog a „*shikishima no Yamato*“ jelzős kapcsolattal, mert a *shikishima* szónak sokféle értelmezése közül egyik sem vehető egészen hitelesnek és idegen nyelvre való fordításra

sem alkalmas egyik sem; viszont semmi nehézséget nem okoznak az olyan makurakotobák, mint *toriga naku* vagy *hanachirau*: *toriga naku Azuma no kuni* = „madárdalos (vagy esetleg kakasszólas) Azuma országa“; *hanachirau aki* = „virághullásos ősz“. Ha a „hegy“ jelentésű *yama* szónak a rendes jelzője „*ashibiki no*“, azaz „lábvonszoló“, vagyis „nehezenjárható“, „meredek“, az is elfogadható; de hogy a „fácán“ jelentésű *yamadori* szónak is „*ashibiki no*“ legyen az állandó, vagy akár csak alkalmi jelzője, csupán azért, mert első része *yama*, az már nemcsak különös, hanem furcsa is. A japáni költészet azonban telistele van ilyen furcsaságokkal, amelyekről még a legkiválóbb költők nyelvezete sem egészen mentes. Hogy a makurakotobák és szójátékok alkalmazása körül mit művelhettek a kevésbé jóízű, de szellemeskedésre annál inkább hajló költők, arról japáni szöveg olvasása nélkül is alkothat magának némi fogalmat az, aki a japáni nyelv szótárában egy kissé lapozgat. A japánban is sok az egyforma hangzású szó úgy az egy-, mint a többtagúak között; ha pedig a többtagúakat szótagonként felbontjuk, rendszerint mindig értelmes szó kerül ki. Így *yasumi* pihenés, *ya* = nyíl vagy ház; *su* = fészek; *mi* = gyümölcs, test vagy nézés; *yasu* = könnyű vagy olcsó; *sumi* = sarok, zugoly, szén, írótus, elmulni stb.; *katana* = kard; *ka* = illat vagy szűnyog; *ta* = mező; *na* = név; *kata* = oldal, váll; *tana* = polc; és ezeket a példákat tényleg a végtelenségig lehetne szaporítani.

A makurakotobák és egyéb szójátékok fordítása olyan feladat, amellyel a legnagyobb mester is csak kivételes esetekben birkózhatik meg. Az ön-

magukban is nagyértékű költemények természetesen akkor sem veszítenek értékükből, ha az esetleges szójátékok a fordításban nem érvényesülnek, igen sok esetben azonban nagyon jól érzi az ember, hogy amit a japáni költő mondott vagy gondolt, az az eredeti japáni formában élvezetes, sőt szép is, fordításban viszont minden zamatját elveszítené. Ilyen megállapításra azonban nemcsak a japáni nemzeti költészet ismertetése közben van szükség, mert a költői eszme és hangulat meg az anyanyelv sajátos jellege között elszakíthatatlan kapcsolat van és emiatt olyan nehéz mesterség a műfordítás még a leghivatottabbak szempontjából is.

Amióta a nagyvilág érdeklődése Japán felé fordult, természetes, hogy a japáni irodalom is kíváncsi érdeklődés tárgya lett. Akadtak is szépszámmal európaiak és amerikaiak egyaránt, akik ennek az érdeklődésnek és kíváncsiságnak kielégítésére mélyreható tanulmányokat tettek és igen érdemes munkát végeztek.

A japáni nemzeti irodalom prózai termékeinek a fordítása sem mindig könnyű feladat, a költemények, különösen a rövid dalok fordítása pedig tartalmi és formai szempontból egyaránt kemény próbára teszi az embert. Formai szempontból azért, mert a japáni vers ritmusa nagyon sajátos, tartalmi szempontból azért, mert amilyen hosszadalmas szokott lenni a japáni prózai kifejezés mód, olyan meglepően tömör tud lenni a tulajdonképeni költői nyelv.

A magyar nyelv verselés szempontjából olyan szerencsés hangtani szerkezetű, hogy hajlékonyabb és simulékonyabb akármelyik európai nyelvnél, a japáni versek ritmusát azonban azokban a rím-

telen ütemes formákban is csak sejtetni lehet, amelyeket fordításaimban magam szoktam használni.

A könnyen hozzáférhető angol, francia, német vagy magyar fordítások a legtöbb esetben szinte eredeti mivoltából kivetköztetve mutatják be a japáni költészetet. Ezek a fordítások rendszerint rímesek, a japáni nyelv azonban rímes verselésre teljesen alkalmatlan. Ezt nem valami okoskodó idegen mondja, hanem ott van bizonyosságul az a tény, hogy a japáni költészet aranykorának minden hivatott vagy nem hivatott verselője ismerte a kínai költészet remekeit s ezen az alapon jól tudhatta, hogy mi a rím, és mégsem faragott rímes verset senki.

Más szempontból a legtöbb európai nyelvű fordításnak az a nagy hibája, hogy a japáni eredetihez mérve rettenetesen terjengős.

Így Mutsuhito császárnak egyik sokszor idézett dala a következő:

Inishie no
fumi miru tabi ni
omou kana:
ono ga osamuru
kuni wa ika ni to.

E dal magyarul szórul-szóra így hangzik:

Valahányszor régi
könyveket olvasok,
azon töprenkedem:
mi lesz az országgal,
amelyet kormányzok.

Ezzel szemben ugyanennek a dalnak 1923-ban megjelent Curtis Hidden Page-féle angol fordítása a következő:

Reading the chronicles of early days
I think upon our well-beloved country's fate,
And vow in all things so to rule the state
That ancient wisdom guide our future ways.

vagyis:

Régi idők krónikáit olvasva
én nagyon szeretett országunk sorsán gondolkodom
és fogadkozom, hogy minden tekintetben úgy kor-
mányozom az államot,
hogy ősi bölcsesség vezérelje jövődő útjainkat.

Hogy az ilyen fordítás formailag mennyire elüt az eredetitől s hogy dagályos bőbeszédűségével mennyire távol esik annak mesterkéletlen és szűkszavú szerénységétől, azt bővebben magyarázni felesleges. Az európai fordítások azonban szinte túlnyomólag így viszonylanak az eredeti japáni versekhez.

AZ ÍRÁS.

Hogy a japániaknak a kínai műveltséggel való megismerkedésük előtt saját írásrendszerük lett volna, az nagyon valószínűtlen s ezért könnyen érthető, hogy már az első reánk maradt japáni irodalmi emlékek kínai írással vannak írva. Az a kínai írásrendszer, amellyel a japániak megismerkedtek, eredetileg képírás volt és lassanként fejlődött volt fogalomírássá vagy szóírássá. Elvileg minden egyes kínai szónak külön, részben elég egyszerű, túlnyomólag azonban elég bonyolult írásjel felel meg. Az írás átvételénél mindenekelőtt önként kínálkozott az a lehetőség, hogy a kínai írásjeleket átveszik minden változtatás nélkül és egyszerűen a velük egyező jelentésű japáni szavak írására foglalják le, ilyenformán:

japáni nyelven:

ama (az ég)
hito (ember)
inu (kutya)
ki (fa)
mizu (víz)
wa (én)
momo (száz)
yuku (menni)
fuku (fújni)

kínai írással:

天
人
犬
木
水
吾
百
行
吹

Ezzel az eljárással azonban az írás kérdése még egyáltalában nem volt megoldható, mert a kínai nyelv nem ismer olyan értelemben vett szóragozást és szóképzést, mint a japáni, amelynek igen gazdag rag- és képzőrendszere volt és van, míg a kinaiban az egyes szavakat egyszerűen egymásután rakják s a szórend és hanghordozás révén válik a mondat érthetővé. Így a kinaiban a szenvedő tárgy ragtalan és rendesen az ige után következik; a japánban viszont a szenvedő tárgy többnyire *wo* raggal áll és megelőzi az igét. Kínaiul például 水 *sui* = víz, 飲 *yin* = inni, 飲 水 *yin sui* = vizet inni. Japáni nyelven azonban víz = *mizu*, vizet = *mizu wo*, inni = *nomu*, és vizet inni = *mizu wo nomu*. Mivel pedig a kínai nyelvben tárgyesetet jelölő rag nem volt, a kínai írás első japáni alkalmazói ilyen esetben ahhoz az eljáráshoz folyamodtak, hogy írásban változatlanul megtartották a kínai szórendet: 飲 水, olvasás közben azonban megfordították a szavak sorrendjét és a 水 *mizu* szó után kiegészítették az írásban nem jelölt *wo* tárgyragot. Ez az olvasási mód azonban nyilvánvalóan nem is volt igazi olvasás, hanem kinaiból való fordítás.

Ugyanezt az eljárást alkalmazták sok másféle esetben is, de még így is maradt számos megoldatlan nehézség. Mindenekelőtt nem lehetett minden japáni ragnak és képzőnek a kiírását ilyen módon elkerülni, azonkívül ott voltak a tulajdonnevek és számos olyan japáni szó, amelynek a kinaiban egyáltalában nem volt megfelelője. Így került sor arra a megoldásra, hogy a kínai írásjeleket nem szótári értelmük, hanem hangértékük szerint kezdték használni. Itt két lehetőség kínálkozott.

Az egyik a japáni ejtés szerint való kínai hangérték, a másik a megfelelő japáni szónak nem értelem, hanem hangérték szerint való behelyettesítése. Így, mivel a japániak a „sok” jelentésű 多 jelet mint kínai szót *ta*-nak ejtették, ezzel a jellel le lehetett írni bármely esetben a *ta* szótagot; viszont, mivel a kínaiiban *muk* ejtésű és „szem” jelentésű 目 jel *me*-nek olvasható, mert japáni nyelven szem = *me*: ugyanezt a 目 jelet nyugodtan lehetett jelentésére való tekintet nélkül a *me* szótag írására használni.

Mindezeknek a „fogásoknak” az alkalmazására sor is került és ha a tudakosság és játékos kedv nem szorítja túlságosan háttérbe a gyakorlati követelményeket, a japáni írás kérdése igen egyszerűen lett volna megoldható már közel másfélszer ezer évvel ezelőtt és akkor a japáni nyelv fejlődése is egészségesebb irányban haladhatott volna. Mivel azonban a japáni írók és költők a kínai írás átvételének kezdetétől fogva szándékosan összekeverve alkalmazták az összes említett módszereket és lehetőségeket, azért különösen a legrégebb nyelvemlékek olvasása valóságos rejtvényfejtés és, különösen ha prózáról van szó, nemcsak nehéz, hanem sokszor bizonytalan is. Az azonban nem tagadható, hogy az ilyen írásmód szellemes játékokra igen sok módot nyújtott, a régiek pedig, úgylátszik, nemcsak szerették a szellemes irodalmi játékokat, hanem ráérő idejük is volt, hogy játékos kedvüket kielégítsék.

A Krisztus utáni nyolcadik század vége felé lehetett, hogy az egyszerű japáni szótagok írására használt kínai írásjeleket egyszerűbben, kevesebb vonással kezdték írni és így alakult ki két, alap-

jában véve könnyű szótagírás-rendszer, az úgynevezett *katakana* és *hiragana*. Az előbbi inkább szögletes, az utóbbi cursiv formában. A katakana-rendszer szerint minden szótagnak csak egy jele van, a hiragana szerint azonban minden szótagnak több és sokszor elég cikornyás írásjele használatos.

Ha a kínai jövevényszavak nem szaporodtak volna el olyan szertelenül, könnyű lett volna az eredeti kínai írásjelek használatáról egyszerűen lemondani és kizárólag a katakana vagy hiragana használatára áttérni. Úgy azonban, ahogy a dolgok tényleg alakultak, a japáni írás ma is vegyes és bonyolult írás és a *kana*-jeleket, az egészen népies irányú irodalmi termékek leszámításával, inkább csak a szóvégek, ragok és képzők írására, vagy a szövegben levő eredeti kínai szójelek kiemtésének jelölésére használják.

A japániaknak nagyon fejlett szépérzéke magyarázza végül azt a körülményt, hogy magát a szépírást is a művészetek közé számították és annak mesterei közül sokan igen nagy hírre tettek szert.

A JAPÁNI IRODALOM FEJLŐDÉSÉNEK ÁTTEKINTÉSE.

A shintō hitrege szerint, miként a Kojikiban olvasható, „az Ég és Föld keletkezésekor a magas Ég rónáján egymásután három isten támadt, de azoknak nem lévén hitvestársuk, gyermektelenül multak ki“, vagy, mint a rege mondja, „magános istenekként rejtőzének el“. Utánuk új istenek támadtak és multak ki, a föld pedig kezdetben olyan volt, mint a folyékony zsír, és ide-oda lengett-hullámozott, miként a tengeri kurage (medúza). A negyedik istensorozat istenei Izanagi istent és Izanami istennőt bízta meg azzal, hogy szilárdítsák meg a földet. A két isten az ég hídjára állva drágaművű dárdával kavargatta a tenger vizét. Mikor a dárdát felemelték, vízcseppek hullottak le róla s azok megsűrűsödven, szigetté tömörültek. Ez a sziget Onokoroshima. A többi főbb japáni sziget, nevezetesen Awaji no Honosawake no shima (ma csak Awaji), Iyo no Futana no shima (ma Shikoku), Tsukushi no shima (ma Kyūshū), Tsushima, Sado no shima (ma csak Sado), Ōyamato-toyoakitsushima (ma Honshū vagy Hondō, a legnagyobb az összes szigetek közt) egyéb apró szigetekkel együtt Izanagi isten és Izanami istennő szülöttei, a rege szerint tehát valóságos gyermekei.

A Kojiki ugyan azzal a kifejezéssel kezdődik, hogy „Az Ég és Föld kezdetekor“, de ez az általános bevezető mondas, legyen akár ősjapáni eredetű, akár kínai befolyásra visszavezetendő, a továbbiak szempontjából egészen mellékes, mert „a világ teremtése“ a japáni hitrege szerint egyértelmű a japáni szigetvilág megteremtésével, ami azt mutatja, hogy a Kojikiban és a Nihongiban feljegyzett ősi regék olyan időkben öltöttek végleges alakot, amikor a japániak már réges-régen elfelejtették, hogy eleik nem őslakói, hanem idegenből jött meghódítói voltak az ő kies hazájuknak, amelynek szépségeit a költők sohasem szűntek meg magasztalni.

Izanami halála éppúgy lesújtotta isteni férjét, Izanagit, mint Eurydike halála Orpheust. Izanagi is elment a másvilágba feleségét visszahívni, de mikor oszladozó tetemét meglátta, rémülten tért vissza erre a világra és megfürdött a tengerben. Ekkor történt, hogy bal szeméből kipattant a Nap istenasszonya, Amaterasu Ōmikami (= az Égen fénylő nagy dicső istennő), jobb szeméből Tsukino kami (= a Hold istennője), orrából pedig Susano-o nevű fia, akinek birodalmául Izanagi a tengert jelölte ki, az égen a legfőbb uralmat pedig átvette a Nap istennője.

A tenger istene azonban rakoncátlan durva teremtes volt, nem elégedett meg a maga birodalmával, hanem felrohant az égbe és úgy megrémítette testvérnénjét, a Nap istennőjét, hogy az egy barlangba menekült előle, amire az egész világ sötét-ségbe borult. A többi alantas istennek csak nagy furfanggal sikerült a Nap istennőjét rejtekéből

előcsalni. A tenger goromba istenét azután alapos testi fenyítés után kiutasították az égből.

Mikor Susano-o a mai Izumo vidékén bolyongott, furfangos cselvetéssel elpusztított egy rettenetes nyolcfejú sárkányt s ezáltal megmentette a szép Kushinada életét, akit azután feleségül is vett.

Mikor az emberek elszaporodtak, a Nap istenasszonya leküldötte a földre az emberek uralkodójául ükunokáját, Kamu Yamato Iware Hiko no Mikotót, uralkodói jelvényül adományozván neki egy tükröt, különös alakú drágaköveket és azt a kardot, amelyet a tenger istene a nyolcfejú sárkány testében talált, mikor feldarabolta.

Megjegyzendő itt, hogy mikor a kínai nyelv és műveltség ismerete elterjedt Japánban, az istenek és hősök hosszadalmas régi nevét rövidebb kínai nevekkal helyettesítették. Így lett például Amaterasu Ōmikami neve helyett divatosabb a vele egyértelmű Tenshō Daijin, ami a japáni névnek egyszerű kínai fordítása. Az első mikado, Kamu Yamato Iware Hiko no Mikoto pedig megkapta a rövid Jimmu Tennō elnevezést, ami egyszerűen azt jelenti, hogy Jimmu (= Isteni harcos) császár. Az ő trónralépését teszi a hagyományos nemzeti történetírás Kr. e. 660-ra.

Hazafias érzésű japániaknak eszükbe se jut az itt elmondottakat tagadásba venni, vagy bármi tekintetben feszegetni. Egy 1917-ben miniszterileg jóváhagyott középiskolai történelmi kézikönyv például e szavakkal kezdődik: „A mi hazánkban, Dai-Nippon császárságban Tenshō Daijin dicső ivadécai korról-korra egymást követvén, tízezer emberöltő óta egy császári család tartotta fenn magát. Az első császár Jimmu Tennō 2570 egynehány év-

vel ezelőtt foglalta el a trónt. A császári ház eredete azonban jóval régibb, de évszámszerint nehezen megállapítható időre megyen vissza és azt az időt általában a „Kami-yo“ (= Istenek kora) elnevezéssel illetjük.“

Visszatérve a császárság megalapításához, kétségtelen, hogy bármennyire legendaszerű is mindaz, amit a japáni hagyományok a Krisztus előtti hetedfélévszázad, valamint a Krisztus utáni első évszázadok uralkodóiról és hőseiről elmondanak, a császárság megalapítása döntőfontosságú esemény volt a japáni nép történetében s a szoros értelemben vett irodalomművelés is a császári udvarnál indult meg, ha annak idejét nem tudjuk is közelebbről meghatározni.

A japáni nemzeti irodalomnak első összefüggő emléke a háromkötetes Kojiki (= régi dolgok feljegyzései) című theogónia és krónika, mely előbb az istenek korát, a teremtés történetét, majd Japán történetét tárgyalja Krisztus előtt 660-tól Krisztus után 628-ig. A költői idézeteket kivéve, prózában van írva, kizárólag kínai írásjelekkel. A prózai részben nem tud szabadulni a kínai szórend alkalmazásától, a tulajdonneveket azonban jórészt, a verseket pedig általában hangértékük szerint olvasandó kínai jelekkel írja. Ha történelmi hitelességéhez sok szó fér is, irodalmi és nyelvtudományi értéke kétségbevonhatatlan, valamint az is bizonyos, hogy a maga nemében nem lehetett az első kísérlet. Prózai részének közkeletű olvasása nem tekinthető feltétlenül helyesnek, de úgy a Kojiki-ban, mint a vele tartalmilag általában egyező, de pár évvel későbbi keletű és kínai nyelven írott Nihongiban feljegyzett régi költemények olvasása

elégge biztos alapokon nyugszik, s ezeken a költői termékeken már felismerhetők az elkövetkezendő klasszikus korszak költészetének főbb jellemvonásai.

Hogy a japáni nép különleges művészi forma-érzékét minő mértékben befolyásolta a kínai művészet és költészet, azt bajos pontosan meghatározni, az azonban kétségtelen, hogy a *forma dat esse rei* elve egyetlenegy nép irodalmában sem mutat olyan uralkodó jelleget, mint a japáni költészetben. Az arab kaszida- és gazel-műfajok formai kötöttsége, mely a perzsa és török irodalomban is századokon át zsarnoki módon uralkodott a belső művészi érték kiszámíthatatlan kárára, csak halvány képet nyújthat arról a formarabságról, amely idők jártával a japáni költészet terén elharapózott és végső elemzésében már a Kojikiban és Nihongiban megőrzött régi és legrégebb japáni költői termékek talajában gyökerezik.

A japáni költészet úgynevezett klasszikus korának egyik legkiválóbb képviselője, Ki no Tsurayuki, Kr. u. 922 táján azt mondja a Kokinshū című anthológia előszavában, hogy a japáni dal az emberi szívből fakad, mert az ember, mint minden teremtetett lény, veleszületett hajlamánál fogva dal formájában fejezi ki mindazt, ami szívét-lelkét megindítja és gyengéd érzelmekre hangolja, s hogy a költészet kezdete összeesik az Ég és Föld teremtetésével. Ez természetesen azt jelenti, hogy a japáni népben is ősidőktől fogva megvolt a költői hajlam, amit másképen elképzelni nem is lehet. Az első dal, amely Japán földjén keletkezett, a hagyomány szerint, Susano-o no Mikotótól, a tenger istenétől származik, aki, miután Kushinadahimét megszabadította a nyolcféjű sárkánytól, a hajadont felesé-

gül vette és házat építvén Izumo földjén, a következő dalt szerzette:

Nyolc felhő támad,
mindegyike nyolcszoros kerítés;
hitvesemmel elrejtőzni
nyolcszoros kerítést építetek;
hej, az a nyolcszoros kerítés!

E dal szövege a Kojikiban maradt fenn és mai ejtés szerint így olvassák:

Yakumo tatsu:
izumo yaegaki;
tsumagomi ni
yaegaki tsukuru:
sono yaegaki wo!

E dal szövege tisztán mutatja a japáni nyelvnek minden hangtani sajátosságát, formája szerint pedig legrégibb képviselője a tanka-műfajnak, amely időkjártával a japáni költészetben szinte kizárólagosan uralkodó műfajjá lett és mind a mai napig nem veszítette el népszerűségét.

A Kojikiban éppúgy, mint a Nihongiban, igen tekintélyes számú és igen különböző korból való dal maradt fenn. E dalok között akad számos hosszabb, különösen elegikus és elbeszélő dal is, amelyek költői érték dolgában az idézettnél hasonlíthatatlanul magasabban állanak.

Közelebbről meg nem határozható időtől fogva Kr. u. 710-ig az volt a szokás, hogy minden új mikado más és más helyen építtetett magának palotát és rendezte be udvartartását. 710-ben a kies fekvésű Nara lett császári székhely és az is maradt 794-ig.

Ebben a korban, kínai szellemi befolyás alatt, nemcsak a tudományos és irodalmi műveltség halad előre nagy lépésekkel, természetesen legfőképpen udvari körökben és kolostorokban, hanem az állami és társadalmi élet is szilárdabb formákban kezd kialakulni. Béke és jólét meghozzák a maguk gyümölcseit. Udvari körökben a tudományos és irodalmi műveltség elengedhetetlenné válik s mind-ebben az uralkodók járnak elől jó példával.

A Kojikit már ebben a korban állította össze Yasumaro, a kínai nyelven írott Nihongi pedig már hivatalból szerkesztődött (720). Aston helyesen mondja, hogy a nyolcadik század a japáni költészet aranykora volt, mert e kornak költői emlékeit őrzí a Manyōshū című anthológia is, amely ugyan a kilencedik század elején kaphatta mai alakját, de a benne foglalt négyezernél több költemény a hetedik és nyolcadik századból való. A szerzők többnyire udvari körökből kerültek ki, nem egy szerző ismeretlen. Feltűnően sok köztük a nő.

Maga a gyűjtemény neve: *Man-yō-shū*, kínai összetétel és azt jelenti, hogy „tízezerleveles gyűjtemény“. Tartalma szerint ez az anthológia jól megérdemli azt az elismerést és megbecsülést, amelyben napjainkig szinte állandóan részesült, nemkülönben azt a munkát is, amelyet számos kiváló japáni tudós elme fordított tanulmányozására és magyarázására.

A Manyōshū-beli tankák nagyjából tárgyuk szerint (tavaszi, nyári, őszi, téli dalok stb.) vannak csoportosítva. A tekintélyes számú, hosszabblélekzetű elbeszélő vagy elegikus költeményeknek nem egyike határozottan értékesnek mondható. E kor-

szak költői közül Kakinomoto no Hitomaro, Yamabe no Akahito és Yakamochi érdemelnek különösebb figyelmet.

A Manyōshūban megőrzött költemények a későbbi időkben lábrakapott túlzott mesterkélttség leszámításával, már magukon viselik a japáni költészetnek minden jellemző sajátosságát.

A japáni nyelv a hetedik és nyolcadik században a fejlettségnek igen magas fokát érte el. Szókincse és alaktana rendkívül gazdag és kifejező volt és, ami különös figyelmet érdemel, idegen nyelvi hatásnak nyoma sincsen rajta, ami a kínai nyelv és irodalom ismeretének nagy elterjedtségét tekintve, igazán feltűnő jelenség. A Manyōshūbeli költemények szerzőit, úgy látszik, a jóízlés és a józan belátás egyaránt visszariasztotta a nyelvkéveréstől, amely később a próza terén olyan végzetesnek bizonyult.

Verselés szempontjából tulajdonképpen csak két fő versformáról lehet szó: az ötsoros, harmincegyszótagos tankáról, meg a nagautáról.

A nagauta szokásos versmértéke semmi tekintetben sem áll mögötte a nyugati alexandrinus verssornak és méltán tölthette volna be azt a szerepet is, amelyet a görög költészetben a hexameter játszott; leíró és tankölteményekre, nemkülönben hosszabb költői elbeszélések versformájául szinte magától kínálkozott volna. Japánnak azonban éppen a nemzeti költészet fénykorában nem akadt nagy epikusa, bár a régi istenregék és hősmondák hatalmas folyama bőven kínálta a feldolgozásra alkalmas tárgyakat. Ott van, például, magában a Kojikiban Izanagi és Izanami istenek regéje, a Nap istenasszonyának és a tenger istenének viszálya, a

nyolcfejű sárkány megölése, az égi kard, vagy akár a hűséges Akaiko megható esete Yūryaku császárral: mindmegannyi remek epikai tárgy, ami olyan nemesen-egyszerű művészettel feldolgozva, mint Urashima fiának a legendája, ma már világhírű lehetne. Hogy éppen a megfelelő költői képesség ne született volna meg, azt bajos feltételezni, s ezért inkább a divat hatalmára kell gondolnunk, amely irodalmi téren is részben tenyésztőleg, részben sorvasztólag hat. Japánban a narai korszakban már a kínai szellemben és a buddhizmusban való elmerülés, meg a játszi, ledér udvari élet és divat fordította el a költők figyelmét az istenek korának és a hőskornak hagyományaitól.

A monumentális méretű alkotás vágya egyébként is mintha idegen lett volna a japáni lélektől. Építészetben is, szobrászatban is minden, ami monumentális méretűnek mondható, nyilván buddhista-kínai eredetre vall. A régi japáni paloták, a shintō-templomok és szentélyek meghatóan tiszta egyszerűsége általában a legjobb ízlésre vall és Japán természetvilágának és földrengésektől örökösen zaklatott voltának is jobban megfelelt, mint az a nem egy tekintetben túlzott méretekre és sokszor torz vonalakra hajló ízlés, amely Koreán át vonult be a mikadók birodalmába.

A természet szépségeinek megértő, meleg szeretetét azonban a japániak alig tanulhatták a kínaiaktól vagy a koreaiaktól. Az már ősi lelkiségükben gyökerezhetett, amit érdemes kiemelni, mert a különféle népek között ebben a tekintetben határozott különbség tapasztalható s ez a különbség az illető nép lakóhelyének földrajzi és éghajlati viszonyaival, növény- és állatvilágának szegényebb

vagy gazdagabb voltával, nemkülönben az illető népnek politikai történetével is szoros összefüggésben van. A japáni népnek a helyzete ebben a tekintetben egyenesen eszményi volt. A gyakori földrengések és tűzhányókitörések, valamint a tengeri halászatot örökösen fenyegető veszedelmek leszámításával Japán természetvilága valósággal irígylésreméltóan szépnek mondható, idegen uralom rémségeiről pedig, a különben is szerencsésen elhárított mongol veszedelem előtt, úgy látszik, a japáni népnek még álmodnia sem volt oka.

Ezek a körülmények sok mindent megmagyaráznak, ami a japáni költészetben különlegesen megkapó. Chamberlainnel egyetértve talán fel lehetne hánytorgatni azt, hogy ha már a japáni költők a felkelő napot, különösen pedig a holdvilágot, a felhőket, a reggeli ködöt, a tavaszi esőt és őszi harmatot, szelet és vihart, a hópelyhek szállongását, a virágfakadást és levélhullást, a különféle maradakat és rovarokat annyiszor és oly sok változatban megénekelték: miért nem szenteltek több figyelmet a lenyugvó napnak és a csillagos égnak? Ez azonban talán nem tekinthető komoly mulasztásnak.

Lényeges az, hogy a japániak nemzeti költészetében a szülőföldért való rajongás, a természettel való együttérzés és a természetfestés ősidők óta nagy szerepet játszott, nagyobb, mint akárhány más nép költészetében, és hogy ez a természetfestés vagy közvetlen rajongó odaadást jelent a szemlélt természeti tárgyak vagy jelenségek szépségével szemben, vagy pedig arra való, hogy a költőnek valami más, egészen egyéni okokból, szerelmi boldogságból vagy boldogtalanságból, ide-

gen országból, messze tájról való hazavágyódásból, vagy egyéb érzésből eredő hangulatait több vagy kevesebb burkoltsággal sejtse és jelképezze. Ilyen szempontból nézve, az ősi japáni költészet nagyon közel áll a rokonnépek dalköltészetéhez, végső elemzésében pedig, Ki no Tsurayukival szólva, az emberi szívben gyökerezik.

Kr. u. 794-ben a mai Kyōto lett a mikadók székhelye és az is maradt 1868-ig. Ez a város látta a régi császárok fénykorát, de csak aránylag rövid ideig, mindössze a tizenkettedik század végéig. A nagy fénynek árnyéka azonban már jóval korábban jelentkezett, nem is egy téren.

A japáni lélek gyanútlan fogékonysága úgyszólván minden ajtót, minden ablakot tárva-nyitva hagyott úgy a konfuciánus kínai szellem, mint a buddhizmus előtt; a béke és jólét pedig, mint mindig és mindenütt, Kyōtóban is készséges ápolója és dajkája lett a léhaságig könnyelmű élet- és világ-felfogásnak; a fővárostól távolabb eső tartományokban pedig közben megerősödött a harcias szellemű főúri családok tekintélye és hatalma és meglazult bennük a központi hatalomtól való függés érzete, mialatt az udvarnál a trón és az uralkodó sorsát egymással vetélkedő udvari nemesek ármánya és szeszélye intézte.

A japáni költészet további sorsára döntő befolyással voltak azok az ismert vagy ismeretlen nevű költők, akiknek válogatott alkotásait a Manyōshū őrizi; de nem kevésbé súlyosan esett latba az udvari élet légköre, mely részben, főként formai és tárgyi tekintetben, szentesítőleg maradi irányban hatott, részben — nagy kárára az igazi

költőiségnek — a játsziságot és mesterkélt szellemeskedést tette divatossá.

A tudományos irodalom művelői kínai nyelven írtak, a japáni nyelv szinte kizárólag szépirodalmi térre szorult. Ezen a téren azonban némi elhanyagolás után, amiben főtényező a kínai nyelv és irodalom túlbuzgó tanulmányozása és művelése volt, figyelemreméltóan fejlődik, úgyhogy még a szépprózán is alig érezhető a kínai nyelv hatása. Feltűnően nagy a száma a nőköltőknek és szépprózaíróknak. A dalköltészet művelése valósággal állami ügygé vált. A költői versenyek egymást érték, hivatalosan elismert és kijelölt műbírálok döntő szerephez jutottak. Művelt körökben, jóbarátok és szerelmesek lelki érintkezésében a költői forma szinte elengedhetetlenné vált s a szépprózai elbeszélés vagy elmélkedés is elképzelhetetlen volt közbeszótt dalok nélkül. A töméntelen sok szerelmes és szellemes, epigrammaszerű tankának igen jelentékeny része azonban, keletkezése körülményeinek ismerete nélkül, sokszor érthetetlen.

Daigo császár 905-ben Ki no Tsurayuki elnöklése alatt bizottságot küldött ki, amelynek az volt a feladata, hogy szemlét tartson a megelőző másfélszázad költői irodalmán és annak legértékesebb termékeit kösse bokrétába. Ez meg is történt. Az új anthológia a *Ko-kin-wa-ka-shū* („régí és újabb japáni dalok gyűjteménye“) kínai címet kapta, rövidítve pedig *Kokinshū* vagy *Kokin* néven szokták emlegetni. Bevezetést Ki no Tsurayuki írt hozzá. Tavaszi, nyári, őszi, téli dalok, szerelmi dalok, elégiák és egyéb főcímek alatt csoportosított tankákon kívül akad benne néhány elég csinos nagauta is.

Tsurayuki (883—946) a maga korának egyik legkiválóbb és legtermékenyebb költője volt s ezért nem lehet tőle rossz néven venni, hogy egész takaros kis kötetet kitevő saját költeményeiből is nagyon sok került bele az új gyűjteménybe, amely körülbelül 150 év legjobbnak minősített költői termékeit öleli fel. A Kokinshūban idézett költők közül ismertebb nevűek: Ariwara no Narihira császári herceg (825—880), Ōye no Chisato, Ono no Komachi költőnő és Ki no Tomonori, a szerkesztőbizottság tagja.

A Kokinshū utáni korban a japáni műköltészet árja a régi mederben folyik tovább. Fejlődésről, különösen művészi érték szempontjából, alig lehet szó, ellenben a mesterkélttség egyre szembeötlőbbé válik. A régi költészetből átvett, únosúntalan visszatérő, bizonyos szavakhoz kötött, nem kis részben már teljesen elhomályosodott értelmű díszítő jelzők használata továbbra is divatos marad, a szójátékok hajhászása pedig a mai ízlés szerint egyenesen bosszantó méreteket ölt.

A „norito“ néven ismert régi shintō imádások java része költői lendületű prózában van fogalmazva, a tulajdonképeni széppróza azonban a tizedik századtól kezdve talál igazán hivatott művelőkre. Ki no Tsurayukinak a Kokinshūhoz írott bevezetése, valamint Tosa-Nikki című útinaplója a régi japáni szépprózának első és méltán nagyratartott remekei. Tsurayuki mestere a japáni prózának. Kitűnő ízlése és hamisítatlan nyelvérzéke, mely tudatosan kerül minden idegenszerűséget, valóságos hadüzenet a kínai nyelv és irodalom művelésének túltengésével szemben, és ha a következő századok

tudósai és írói nem tértek volna le arról az útról, amelyen Tsurayuki annyi dicsőséget aratott, a japáni szépirodalmi és tudományos nyelv sohasem nyomorodhatott volna el annyira a túltengő kínai hatás alatt, mint ahogyan az tényleg megtörtént.

A japáni nyelven való naplóírás, különösen a nők körében, már korábban is divatos volt, a Tosa-Nikkinek pedig különösen sok utánzója akadt. Hosszabb verses elbeszélések, vagy éppenséggel eposznak minősíthető verses alkotások kezdettől fogva nem voltak divatban. A Manyōshūban található nagauták jórésze is lírai természetű, a prózai elbeszélés azonban a tizedik századtól fogva elismerést érdemlő virágzásnak indul. Összefoglaló neve ennek a műfajnak a „monogatari“ szó, ami egyszerűen elbeszélést jelent. Tartalmilag a monogatarik regényes történetek, szerelmi, úti és egyéb kalandok többé-kevésbé összefüggő leírásai és többnyire híven őrzik az előkelő körök, különösen az udvari élet szokásainak, erkölcsének, könnyed szellemének emlékét, nyelvi szempontból pedig a nemzeties irány képviselői. E műfaj művelői között a nők állanak előtérben, ami nyilván arra vezetendő vissza, hogy a férfivilág nagyon is elmerült a kínai nyelv és irodalom tanulmányozásába és művelésébe s a nemzeti irodalom terén még a tanka-szerzést is jóformán csak szellemes szóalkotóként űzte régi megszokásból.

A tizedik századnak valószínűleg legelejéről való Taketori-Monogatari és az Ise-Monogatari szerzője ismeretlen. Az előbbinek főszereplője Kaguyahime, a Holdból földreszállt tündér, akinek kezéért hiába versenyez öt előkelő úr, mert egyik sem tudja végrehajtani azt a feladatot, amelyet a tündér fel-

tételül szab eléje. Maga a mikado is hiába kéri meg a gyönyörű tündér kezét, aki végül is, letelvén számkivetésének ideje, visszatér a Holdba.

Az egész elbeszélés elég folyamatos, az udvari emberek komikus szereplése, csalafintasága és fel-sülése nyilván gúnyos célzattal van benne rajzolva. A tündérnek földi nevelőatyját csak úgy említi az ismeretlen elbeszélő, hogy Taketori no okina (= bambuszvágó öregember) és innen ered a mű címe.

Az Ise-Monogatari, vagyis „Ise elbeszélések“, Narihira sorozatos szerelmi kalandjait mondja el, elevennek, kiválónak mondható szépprózai stílusban. Az elbeszéléseket nem egy takaros tanka ékesíti, a hagyomány szerint a kalandok hősének saját alkalmi szerzeményei.

Az Utsubo-Monogatari („Odu-elbeszélés“), melynek szerzője némelyek szerint azonos lehetett a Taketori-Monogatari szerzőjével, egészében meseszerű.

A klasszikus japáni prózának két leghíresebb és sok tekintetben méltán magasztalt remeke a Genji-Monogatari, amelynek szerzője egy a híres Fujiwara-családból származó előkelő, nagyon művelt és tanult nő (megh. 992), akit Murasaki no Shikibu néven emlegetnek, továbbá a Makura-Zōshi, egy Sei Shōnagon néven ismert udvarhölgy alkotása. Az elsőnek hőse Genji császári herceg, akinek kalandjait, élet- és világfelfogását a szerző friss, eleven színekkel rajzolja, bár nem mindig modorosság és dagályosság nélkül. E hosszúra nyúló, de amellet az érdeklődést állandóan fenntartani tudó, sok tekintetben szellemes elbeszélés igen hű képe ama kor társadalmi, erkölcsi és szellemi életének,

elsősorban az udvari életnek. Az erkölcsök, amelyeket a szerző elibénk tár, léhák és sivarak, de a szerző, a tárgyhoz képest, amelynek sikamlósságain némely japáni műértők is megbotránkoztak, előadásában igyekszik tűrhetően ízlésesnek lenni.

A Genji-Monogatarit egyébként nem ok nélkül tekintik a japáni széppróza legsikerültebb termékének. Utánzóí, méltatói és magyarázóí akadtak is bőven.

A Makura-Zōshi címe („Párnarajzok“), némelyek szerint arra utal, hogy a szerző heverészve, elalvás előtt vagy ébredés után szokta papírra vetni azt, ami éppen foglalkoztatta, vagy ami eszébe jutott, s azért jegyzeteit vánkosa mellett tartogatta.

A Makura-Zōshi, ha tartalmát nézzük, semmiféle jogcímmel nem bír arra, hogy egységes művészi alkotásnak tekintessék. Ez nem is volt a szerző célja. „Sammelsurium“-nak azonban, mint Florenz nevezi, mégsem lehet mondani. A kitűnő megfigyeléssel leírt és elbeszélrt jelenségeknek, eseményeknek végtelen sora, a sok szellemes ötlet és megjegyzés, amely azonban a szigorú elemzést nem mindig bírja ki, szórakoztató olvasmánnyá teszi, a világ azonban, amelyet elibénk tár, különösen erkölcsi tekintetben nagyon dicstelen s a szerző egy nyilván dekadens kornak nem közönséges tehetségű gyermeke, aki sokat tanult, olvasott, látott és hallott s a cinizmusnak egy bizonyos fokán jóformán megfeneklett, anélkül, hogy szellemi fölényéről kénytelen lett volna lemondani.

Az a nyers erő, amely a japáni nép őseit egy nagyjövendőjű birodalom megalapozására képesí-

tette, kínai szellemi hatás alatt olyanforma társadalmi és irodalmi fejlődésnek és átalakulásnak lett jórészen szenvedő alanya, mint amilyen idegen hatás alatt más népeket is ért akárhányszor.

A tiszta konfuciánizmusban se reakció, se dekadencia nincs, de dekadens volt az a kínai állam és társadalom, amellyel az ezer évvel ezelőtti Japán összeköttetésben volt. A buddhizmusban is volt eredetileg egészséges elem, de az a buddhizmus, amelyet Japán kínai-koreai közvetítés révén kapott, fölényesebbnek látszott és káprázatosabb volt ugyan, mint a japániak ősi nyers vallása és erkölcei, igazi életrevalóság azonban alig volt benne, bármennyi új szekta keletkezett is belőle japáni földön.

A *mundus se expedit* elve érvényesült ennek következtében s az ellentétes irányok egymást hol derékszögben keresztelték, hol meg párhuzamosan futottak. Az anyagi jólét az érzéki szenvedélyek egy részét elaltatja, más részét serkenti és táplálja. A szellemi gazdagság, különösen ha idegen kultúrnépek ajándékaként hull egy jóformán kezdetleges állapotban élő, de egyébként tehetséges nép ölébe, emésztési zavarokat idéz elő a magasabb társadalmi osztályok lelkeségében, míg az alacsonyabb néprétegeket az idegenkedés, ellenszenv és irigység érzelmeire hangolja. Hogy ezek a folyamatok Japánban is mind tapasztalhatók voltak, annak hiteles tanúi a fentebb említett irodalmi termékek s a hozzájuk hasonlóknak elég hosszú sorozata, amelyekre itt kiterjeszkedni nem látszik szükségesnek.

Időközben minden téren messzekiható változások számára érett meg a talaj.

A felsőbb nemesség, amely már a régi hódító hadjáratok idejében kezdett kialakulni, két fő-ágra oszlott. Az egyik volt a hivatalnoki, udvari főnemesség, a másik a fővárostól távolabb eső tartományok katonai parancsnokaiból és kormányzóiból alakult, úgynevezett katonai főnemesség, melynek fegyveres szolgálataiból alakult ki idővel a híres samurai-rend, amely nemcsak Japán lovagkorában, hanem legújabb történetében is olyan hatalmas és dicsőséges szerepet játszott.

A katonai főnemességnek és az udvari főnemességnek osztályérdekei természetesen nem voltak azonosak s ezért elég hamar jelentkezett közöttük a hatalomért és befolyásért való versengés rossz szelleme; viszont a két renden belül is voltak időnként súlyos személyi és családi versengések.

Az udvari főnemesség vetélkedése főleg fondorkodásokban és ármánykodásokban nyilvánult és végső eredményben a császári hatalom teljes elsorvadásához vezetett, olyannyira, hogy annak jóformán csak külső dísze maradt meg, a császári trón betöltése vagy a császárok trónon maradása pedig kizárólag az udvari cselszövények fordulatától függött. A központtól távolabb eső vidékek katonai főurainak egymásközi versengése fegyveres mérkőzésekig is elmérgesedett, végső célja ennek a versengésnek pedig a császári udvarnál való befolyás megszerzésére és biztosítására irányult.

Különösen hosszú időre dúlta fel Japán belső békéjét két harcos főúri családnak, a Taira- és a Minamoto-nemzetségnek élet-halálharca. Mindkét család alapító őse császári herceg volt. A Tairák (kínaias néven Heike) és Minamotók (kínaias néven Genji) ádáz versengése jó két évszázadig hú-

zódott, míg végre 1185-ben, a dannourai öldöklő tengeri csata után, a Minamoto-család maradt a helyzet ura.

A régi császárok maguk vezették hadaikat, de a körülményekhez képest fővezéreket, shōgunokat is neveztek ki maguk helyett. A dannourai csata után Minamoto Yoritomo megkapta a sei-i-taishōgun címet és e rangban attól fogva Kama-kurából kormányozta az országot, nem hagyva meg a császárnak egyebet, mint udvarát és szinte teljesen tartalmatlan méltóságát. Csak mint furcsa érdekességet említem itt meg, hogy Minamoto Yoritomo, aki diadalát elsősorban öccsének, Yoshitsune hercegnek köszönhette, féltékenységből tulajdon atyjafiát is el akarta tenni láb alól, úgy-hogy Minamoto Yoshitsune, a japáni középkor egyik legnagyobb vitéze, menekülni volt kénytelen. Hokkaidō szigetén egy darabig az ainuk között élt, akik ma is istenként tisztelik; azután nyoma veszett. Némely japáni és ainu hagyományok szerint ugyanez a Minamoto Yoshitsune herceg a mongolokhoz szökött és ott mint Temudzsin Dzsingiszkán tűnt fel és lett a mongol világbirodalom megalapítója. Egész természetes, hogy vannak japániak, akik ezt szentül hiszik és el-szántan, sőt tudományosan igyekeznek bizonyítani.

Azzal, hogy Minamoto Yoritomo elérte végső célját, a Taira-családnak jóformán teljes kiirtását és a világi hatalomnak a maga és családja számára való biztosítását, a nyugalom és békesség még távolról sem állott helyre az országban. Közben történtek kísérletek a császári hatalom helyreállítására is, de azok is úgyszólván csak a belső zűrzavart növelték. A shōguni hatalom a Minamotók

után a Hōjō-, majd az Ashikaga-család kezébe került, míg végül a tizennegyedik és tizenötödik század fordulóján kitört a teljes fejtelenség.

Mielőtt azonban a belső zűrzavarok korát legalább röviden ismertetném, meg kell említenem, hogy a tizenharmadik század vége felé Japánt nagyon komoly külső veszedelem is fenyegette.

Kublai mongol nagykán és kínai császár Japánt is meg akarta hódítani. 1281-ben, óriási előkészületek után, rengeteg nagy hajóhadat küldött a szigetország ellen. Szerencsére Hōjō Tokimunéban akkor olyan kormányzója volt Japánnak, aki a veszélyt jóelőre megsejtette és a kellő intézkedéseket is idejében megtette, a japáni nép hazaszeretete és hősiessége pedig fényesen kiállotta az első nagy tűzpróbát, amelyben addig része volt. Meghátrolásról szó sem volt: a Kyūshū partjaira kiszállott mongolokat a japániak irgalmatlanul lekasabolták, közben nagy vihar is támadt, amely a mongol hajók közt nagy pusztítást végzett. Az eredménytelen vállalkozás Kublai kánnak majdnem egész hajóhadába és 100.000 emberének életébe került. Hōjō Tokimunét pedig, aki egyébként is kiváló államférfiú volt, méltán ünnepelte az egész nemzet, mint hazája megmentőjét.

Ezzel elmúlt az első nagy veszély, amely Japán függetlenségét kívülről fenyegette. A belső nyugalom azonban nem volt tartós. A főurak, az úgynevezett daimyō-k, szünet nélkül tülekedtek egymással. Közben, miként már említettem, a császári hatalom helyreállítására is történt kísérlet, de az eredmény se teljes, se tartós nem volt. Az Ashikaga házból való shōgunok idejében kitör a teljes fejtelenség, az oligarchák valósággal élet-halál-

harcot vívtak egymással, jólét és műveltség pusztulóban volt s a köznép végtelenül sokat szenvedett.

A hűbéri rendszer azonban hatalmasan kifejlődött, vitézi erényekben, mesébe illő hőstettekben nem volt hiány, az erkölcsök azonban szinte hihetetlenül elvadultak.

Az általános fejtelenség, zűrzavar és erkölcsi romlás közepette tűnt fel váratlanul Oda Nobunaga csillaga.

Nobunaga, a Minamotókkal szemben elbukott híres Taira-nemzetség sarja, 1533-ban született. A kicsiny Owari-tartománynak volt daimyója. Nagyeszű, kemény katonaember volt és csekélyszámú, de kitűnően képzett és fegyelmezett hadseregével 1560-ban egy esős, zivataros éjszakán tönkreverte Imagawa Yoshimotónak, Suruga, Mikawa és Tōtōmi hatalmas urának tízszeres túlerejét és ezzel a fényes győzelemmel nemcsak ősi birtokát mentette meg, hanem egyszerre hazájának legcsodáltabb, legfélelmetesebb emberévé lett. Kitűnő hadvezérek kerültek ki iskolájából és azok között is a legelső lett a közönséges parasztházból származott Hideyoshi. Nobunaga tisztán látta a helyzetet. Erély és elszántság, ha kemény harcok után is, feltétlenül biztosíthatta számára a főhatalmat s módot adhatott neki arra, hogy évszázadokon át ádáz testvérharcoktól dúlt hazájának és népének visszaadhassa a már csak hírből ismert békét és nyugalmat.

Az Ashikagák uralmával rövidesen végzett (1573); ellenlábasainak legyőzése után bevonult a császári fővárosba, Kyōtóba, rendet teremteni. A császár tekintélyét, mint hű alattvaló, a világért

sem érintette volna, sőt rendbehozta a vagyoniilag is teljesen lezüllött udvart és újjáépíttette a császári palotát. Már jóformán csak a délnyugati főurak dacoltak vele s ezért ezeknek megrendszabályozását Hideyoshi tábornokra bízta. Hideyoshi pompásan felszerelt szép sereggel indult el feladatát teljesíteni, az ő távollétét azonban árulásra használta fel nagyralátó tábornoktársa, Akechi Mitsuhide, aki a védtelen Nobunagán hirtelen rajtaütött s azt harakirire kényszerítvén, magához akarta ragadni a főhatalmat. E rút árulás hírére Hideyoshi hirtelen visszafordult és Akechi Mitsuhidét Yamasakinál tönkrevervén, őt ugyancsak harakirire kényszerítette 1582-ben.

Mivel Nobunaga unokája, akit Hideyoshi vett pártfogásába, rövidesen meghalt, fényes hadvezéri multjánál, hatalmánál s a körülmények kedvező alakulásánál fogva, Hideyoshi egyedül maradt a még meg nem hódolt néhány oligarchával szemben. Ezek közül a Minamoto-házból származott Tokugawa Ieyasuval nem kívánt fegyveresen mérkőzni, inkább békét és szövetséget kötött vele, a többi még nyakaskodó főurakat pedig fegyverrel kényszerítette meghódolásra.

Hideyoshi sem adta ki kezéből a fővezéri és kormányzói hatalmat, de a császárt és a császári házat éppoly tisztelettel vette körül, mint Nobunaga. Az udvarnak minden tekintetben megfelelő jövedelmet biztosított s a császár tiszteletére s a belső béke helyreállításának örömeire a fényesnél-fényesebb ünnepeknek hosszú sorát rendezte.

Ezzel a belső béke és rend helyre lett volna állítva Nobunagának, de főképen Hideyoshinak érdeméből.

Történt azonban, hogy a Ming-házból való kínai császár, Sin Czung, követséget küldött Hideyoshihoz azzal az üzenettel, hogy évi adó fejében hajlandó volna őt elismerni Japán uralkodójául. Erre Hideyoshi úgy felháborodott, hogy a kínai császár követeit egyszerűen kidobta és rögtön háborúra készült Kína ellen. Rövid idő alatt három fővezérrel 300.000 embert vetett az ázsiai szárazföldre, maga azonban a belső rend megóvása érdekében otthon maradt. A japáni hadak kemény, de diadalmas csatákat vívtak Koreában és Kína északi részén, mikor Hideyoshi 1598-ban váratlanul elhunyt és ezzel a nagyszabású kínai hódító-hadjáratnak is vége szakadt.

Hideyoshi, akit japáni Napoleonnak is szeretnek nevezni, 1536-ban született volt Owari tartománynak Nakamura nevű kis falujában, egyszerű, szegény földművesszülöktől. Nevelőapja először buddhista papnak szánta a vásott, rakoncátlan lurkót, de annak a templomban nem volt maradása. Különböző mesterségek körül is próbálkoztak vele az aggódó szülők, de a fiút az egyik helyről kidobták, a másiktól maga szökött meg. Egy ideig Hachisuka Masakatsu híres rablóvezér bandájában is szolgált, majd jobbat gondolva, beállott Nobunagához lovászinásnak. Feltűnő, majomszerű arcával, lángoló szemével és szinte hihetetlen szolgálatkészségével hamar magára vonta nagyhírű gazdája figyelmét s közlegénysorból, fényes vitézi tettek után, tábornoki rangra emelkedett. Japánban akkor a névváltoztatás nagy divat lévén, a Hiyoshimaru nevű, majomképző kis parasztfiúból előbb Kinoshita Tōkichirō, azután Hashiba Hideyoshi, majd császári kegyből Toyo-

tomí Hideyoshi lett. Azt lehet mondani, hogy ő a régi Japánnak s a lovagregényeknek legnépszerűbb, legkedveltebb hőse; ő az a nagyhatalmú vitéz Kwambaku Sama, vagy Taikō Sama — mert mint Japán kormányzójának ez volt a címe —, akinek híre a keresztény misszionáriusok révén már Európába is eljutott.

Hideyoshi kétségtelenül nagy szolgálatot tett hazájának azzal, hogy a belső egységet és rendet helyreállította. Halálos ágyán kiskorú fia mellé gyámtanácsot rendelt, melynek feje a már említett Tokugawa Ieyasu volt, ugyanaz a nagy hadvezér és politikus, akivel maga a japáni Napoleon nem tartotta tanácsosnak ujjat húzni és ezért inkább baráti szövetségre lépett vele. A kis Hideyori gyámjai azonban hamarosan összekülönböztek s a viszályt megint csak fegyveres erővel kellett eldönteni.

Tokugawa Ieyasu, mint az egyik párt vezére, 1600-ban, október 16-án, a sekigaharai öldöklő csatában teljes diadalt aratott és végre elérte régi vágyát: ő lett Japán teljhatalmú ura, amely körülmény 250 esztendőre döntően befolyásolta Japán politikáját, a külhatalmakhoz való viszonyát és belső fejlődésének irányát.

Kétségtelen, hogy Nobunaga, Hideyoshi és Ieyasu egészen kivételes, kimagasló egyéniségek voltak s szereplésük Japán történetében nemcsak korszakalkotó, hanem életbevágó jelentőségű. Mindhárman elsősorban katonák és hadvezérek voltak, de egyéniségük emellett jelentékeny eltéréseket, sőt sok tekintetben ellentétes vonásokat is mutat, amit talán legjobban szemléltet az a három epigrammaszerű versesmondás, amelyet a

hagyomány e három nagy férfiúnak tulajdonít és amelynek megértéséhez tudni kell, hogy a kakuk-szó Japánban szerencsét jelent.

A vérmes és kissé indulatos Nobunaga állítólag azt mondotta:

Ha meg nem szólalsz, megöllek, kakukmadár!

Hideyoshi, akiben az erély ügyességgel és fortéllyal egyesült, e mondást odamódosította légyen, hogy:

Ha nem szólsz magadtól, majd megszólaltatlak én, kakukmadár!

A nagyeszű, nagyralátó, de szinte hihetetlen önuralomra képes Ieyasu végül ilyen formába öntötte e mondást:

Ha nem szólsz, várok, amíg meg nem szólalsz, kakukmadár!

És a három tüneményesen nagy ember közül a szűkszavú, szenvtelennek látszó, várni tudó Ieyasu járt legjobban, mert Nobunaga és Hideyoshi fölényes tehetségének és megfeszített munkájának minden gyümölcse az ő ölébe hullott.

Az a hosszú, négyszáz évre terjedő korszak, amelynek legkimagaslóbb személyeiről és legnagyobb jelentőségű eseményeiről azért is meg kellett emlékezni, mert mérhetetlen sok értékes történelmi anyagot és nagyon sok nagyszabású egyéniséget szolgáltatott úgy a többé-kevésbé tudományos történetírásnak, mint a tulajdonképeni szépirodalomnak s a nemzeti hősi regéknek: irodalmi tekintetben hanyatlást jelent a megelőző korszakkal szemben. Sem az általános ízlés, sem az irodalmi termékek belső értéke, sem a nyelv alakulása nem mutat olyan jelenségeket, amelyek a haladás szó használatát érthetővé tennék.

A szoros értelemben vett hagyományos japáni műköltészetet, nevezetesen a tanka-írást, tovább művelték ebben a korban is, elsősorban az udvarnál; de mivel ennek a tartalmilag és formailag egyaránt nagyon szűk keretek közt mozgó költészetnek a művelése már hozzátartozott az általános műveltséghez, természetesen bőven akadtak pártfogói és gyakorlói nemcsak a császári és shōguni udvarnál, hanem a főúri palotákban s különösen a nagy tekintélyre emelkedett samurai-rend köreibben is. Hivatalos anthológiák is keletkeztek, de új életerő lüktetését nem érezhetni sehol; sőt, mintha az egyébiránt is csak harmincegy szótagra korlátozott tankának összezsugorodási folyamata nem akarna megállásról tudni, lassanként komoly divattá válik a mindössze három sorból, legfeljebb tizenhét szótagból álló, kínai kifejezéssel haikai-nak nevezett versek gyártása. Ez a műfaj tartalmilag nincs ugyan szigorúan korlátozva, de csak igen kiváltságos elmék használhatták egyébre is, mint szellemes játékokra.

Az epikai költészet önállóan szinte nem is létezik; nem azért, mint némely európai tudósok vélik, hogy az úgynevezett nagauta versmérték nem lett volna alkalmas erre a célra, hanem egyszerűen azért, mert nem volt divatos, a kínai irodalomnak sem lévén Homérosza, aki versenyre serkenthette volna a japáni múzsafiakat. Egy másik oka ennek a jelenségnek pedig az lehet, hogy a művelt osztály férfiai a kínai nyelv és irodalom művelésébe anynyira beleölték minden tehetségüket, hogy anynyelvüket valósággal elhanyagolták.

A prózai irodalom nagy általánosságban ugyan-csak hanyatlást mutat tartalmi és formai szem-

pontból, nem is szólva az irodalmi és tudományos nyelv nagymértékű elkínaiasodásáról.

A regényes színezetű történetírásnak, valamint a prózai elbeszélő irodalomnak bőséges és értékes anyagot szolgáltatnak a viharos korszak változatos eseményei, törzsek, családok és egyes nagy emberek hallatlan sikerei, valamint megrendítő pusztulásuk.

Tudományos értelemben vett történetírás nem fejlődik ki; a hivatalos, száraz évkönyvek kínai nyelven szerkesztődnek. A történelmi elbeszélések, akár a távolabbi, akár a közelebbi multból merítik tárgyukat, tele vannak a képzelet legféltlenebb csapongásaival, erősen tanító irányzattal, sok léhasággal; szigorú művészi szerkezetre egyáltalában semmi törekvést sem mutatnak, ellenben akad bennük sok lendületes költői részlet is, egyenesen ritmikus formában, csak az a kár, hogy az epikai költészet műzsája nem volt elég bátor ahhoz, hogy egészen a maga szárnyaira bízza magát s kitörjön a hosszadalmas prózai elbeszélések és elmélkedések keretéből. Az egészen egyéni, lírikus színezetű emlékiratok és útinaplók is divatosak maradnak ebben a korban is.

Sorra véve immár, lehetőleg keletkezésük ideje szerint, a figyelemre legérdemesebb irodalmi termékeket, takaros kis mű és ma is kellemes olvasmány az 1212 táján írott Hōjōki, melynek szerzője Kamo Chōmei, eredetileg shintō pap volt, majd az udvarnál a „japáni költészeti ügyosztályban” kapott alkalmazást és végül, mint abban a korban annyi más szárnyaszegett ember, nem egy híres miniszter, udvaronc, sőt császár: remeteéletre adta fejét. A *hōjō* szó (tulajdonképen = tíz négy-

zetláb) ebben az esetben azt jelenti, hogy remetekunyhó, amelynek a padlata tíz négyzetlábnyi területű; a *ki* szó pedig azt jelenti, hogy „emlék“ vagy „feljegyzés“. Tartalma szerint a Hōjōki részben élmények elbeszélése, mint például a kyōtói nagy földrengés és tűzvész, részben bölcs elmélkedés. Főértéke prózájának igazán klasszikus szépségében van. Vagy száz évvel később keletkezett ugyan, de tartalma és finom nyelvezete szerint még a klasszikus próza kései virágának tekinthető a Tsurezuregusa, melynek szerzője, Kenkō-bōshi (1283—1350), udvari alkalmazottból lett buddhista szerzetessé (bōshi vagy hōshi = tisztelendő, pap). A mű címét a „gondúzó“ vagy „unalomúzó“ szóval lehetne megközelítőleg fordítani. Tartalma szerint főleg elbeszélésekből, elmélkedésekből és aforizmákból áll. Kenkō nagyon művelt és nagyon szellemes ember volt, a buddhistához méltó önmehtagadásnak azonban inkább hangulat szerint való alkalmi hirdetője, mint komoly gyakorlója.

Az Eigwa-Monogatari (= elbeszélés a virulásról) szerzője ismeretlen. Tulajdonképpen Japán tizedik és tizenegyedik századbeli történetét nyújtja, de főleg Fujiwara no Michinaga császári miniszter országlását méltatja.

Az Ōkagami (= nagy tükör) ugyancsak Japán történetét adja 851—1036-ig. Szerzője Fujiwara no Tamenari.

A Gempei-Seisuiiki szerzőjéről közelebbit nem tudni. Címének (a Gen-ek és a Pei-ek, vagyis Hei-ek felemelkedésének és hanyatlásának története) megfelelően a Minamoto- (Gen-) és a Taira- (Hei-) család véres vetélkedését tárgyalja. Kelet-

kezési ideje a tizenharmadik század negyvenes éveire tehető. Nagyjából való történet, jól feleresztve regényes, sőt fantasztikus elemekkel. Nyelvezete már nem tiszta, sok benne a kínai szó, de egyébként figyelemreméltó prózai alkotás.

A Heike-Monogatari, a Tairák története, ugyan csak ismeretlen szerzőtől, tulajdonképpen a Genpei-Seisui ki átdolgozása a regényes elemek és leírások lényeges bővítésével. Helyenként valósággal költői régiókba emelkedik s nyelvezete érezhetően ritmikus lüktetésű. Ez a mű országszerte igen nagy népszerűsége tette szert, különösen vándor vak énekesek gitárkíséretű recitatív előadásai révén.

A Taiheiki a császári ház kettészakadását és Go-Daigo császár birodalom- és hatalomegyesítő törekvéseit tárgyalja az 1318 és 1367 közé eső súlyos és véres küzdelmekkel kapcsolatban. Tele van kínai, buddhista és shintō tudáskossággal, de költői részletek dolgában sem szűkölködik. Kínai szavakat fölös mértékig használ. Regényes elbeszélő részletei bőven szolgáltatnak anyagot a későbbi elbeszélőknek és drámaszerzőknek. Szerzőjéről biztosat nem tudunk.

Mint a törvényes császárság mellett kardoskodó politikai irányirat figyelmet érdemel az 1345 körül keletkezett Jinnōshōtōki („az isteni császárok helyes sorrendjének emlékirata”). Szerzője egy igazán kiváló, a császári házhoz való hűségben kitartó katona és államférfiú, Kitabatake no Chikafusa.

A Heike-Monogatari és a Taiheiki-féle regényes vitézi és történelmi elbeszéléseknek divatossá vált recitatív előadásai a legszélesebb körökben keltettek érdeklődést, és mivel az írás ismeretének elterjedésével és a könyvek olcsóbbodásával egyidejűleg

az olvasók száma is nagymértékben megsokszorozódott, valóságos ponyvairódmű formában nagyon sok kalandos lovagregény, mesegyűjtemény és egyéb hasonló dolog került forgalomba már a középkor végefelé.

Miként fentebb már említve volt, a tizenhatodik század folyamán vetődtek volt az első európaiak Japán földjére, majd keresztény szerzetesek jöttek az evangéliom hirdetésével. A vallási dolgokban türelmes és idegen eszmeáramlatok iránt élénken érdeklődő japániai barátságosan fogadták az első keresztény hithirdetőket.

Xaveri Ferenc, Loyola Ignác barátja és tanítványa, a később szenttéavatott buzgó hithirdető, 1549-ben érkezett Kagoshimába, Satsuma fővárosába. A „*Missiones Catholicae Ritus Latini*“ (cura S. Congregationis de Propaganda Fide descriptae) 1884. évi kiadásában Xaveri Ferencnek eme vállalkozásáról ennyi olvasható: „*Die 15 Augusti 1549 S. Franciscus Xaverius ad portum Cangoscima in Japonia appulit. Plurimos ipse ejusque e S. J. confratres ad Christum converterunt, ita ut paucos post annos florentes in Japonia iam haberentur christianitates.*“

A könnyebben hozzáférhető könyvek közül Griffis-nek „*The Mikado's Empire*“ című könyvében részletes ismertetés található a japáni keresztény misszió fejlődéséről és módszereiről. Griffis szerint Xaveri Ferenc és társai nem annyira fogytékos nyelvtudásukkal vagy a viszonyokhoz való alkalmazkodásukkal értek el nagy sikereket, mint inkább hihetetlen buzgólkodásukkal, szent képeikkel és így tovább. Griffis azonban nem egészen elfogulatlan.

Kétségtelen, hogy a kereszténység Japán déli részéből kiindulva meglepő gyorsasággal terjedt, bár főleg a buddhista papság részéről igen jelentékeny ellenállásra talált.

A buddhizmus már Xaveri Ferencék előtt ezer évvel megvetette volt lábát Japánban, ott hatalmas virágzásnak indult s magában Japánban számos új buddhista felekezet alakult. Ez a japáni buddhizmus az ősi shintō vallással is szépen egyezett, amennyiben a shintō isteneket egyszerűen Buddha inkarnációinak nyilvánította, hogy a japáni nemzeti érzésnek ne legyen oka az idegenből jött világnézeti és vallásgyakorlati formák ellen berzenkednie. Természetesen megmaradt mellette a régi nemzeti vallás is, továbbá, különösen a művelt osztályokban, a konfuciánizmus, nem ugyan mint vallás, hanem inkább mint erkölcsi világnézet, amely a japániak tüzes nemzeti érzésének és hagyományos vitézi erényeinek különösen megfelelt.

Kétségtelen tények bizonyítják, hogy a keresztény vallás nemcsak az alsóbb, hanem a felsőbb néposztályokban is igen gyorsan hódított s új hívei között nemcsak külsőleg megkereszteltek, hanem igazán mélységes buzgóságú, meggyőződéses keresztények is voltak ezer- meg ezerszámra.

Hideyoshi eredetileg közömbösen nézte a kereszténység terjedését és mikor a buddhista papok rá akarták venni, hogy lépjen fel az új vallás hirdetői és hívei ellen, állítólag azt felelte, hogy egy szektával több vagy kevesebb, az Japánban nem számít.

Tény, hogy 1583-ban a kyūshūi keresztény dai-miők négy nemes ifjút küldtek követségbe a Szent Székhez hódolatukat jelenteni. Ez a követség

II. Fülöp spanyol királynál is tisztelgett és tizenhét Jézustársasági misszionáriussal tért vissza hazájába, ahova, különösen a Fülöp-szigetekről, dominikánus- és Augustinus-szerzetesek is sűrű rajokban érkeztek.

Hogy az alsóbb néposztályok gyermekeinél az evangéliom igéi azért is könnyen találhattak kedvező talajra, mert a köznép az évszázados belső zavarok és háborúk következtében végtelenül sokat szenvedett és borzalmasan el volt szegényedve, az kétségtelen, de már a magasabb néposztályoknál, a daimiők körében, ez a körülmény alig lehetett a kereszténység gyors terjedésének előmozdítója.

Azonban a kereszténység diadalmas előhaladásának oly megrendítő vége lett Japánban, hogy a japáni keresztényüldözés rémségeit olvasva, még olyan ember is elszörnyülködik, aki a római keresztényüldözések történetét ismeri.

Mi lehetett ennek a rettenetes visszahatásnak az oka? Hideyoshit, Ieyasut vagy magát Iemitsut buddhista vakbuzgósággal vádolni képtelenség volna, mert éppen erre semmi okot nem adtak és tény, hogy a kereszténység ellen való japáni visszahatásnak az oka másutt keresendő.

Az egyik az, hogy némely keresztény daimiők túlbuzgósága olyan cselekedetekben nyilvánult, amelyeket éppen keresztény szempontból lehetetlen helyeselni. Ha buddhista templomokat és kolostorokat megfelelő átalakítás és felszentelés után keresztény templomokká és kolostorokká alakítottak át, az egészen rendjén van; de miért kellett fényesnél-fényesebb buddhista templomokat felbecsülhetetlen műkincseikkel együtt elhamvasz-

tani és a földdel egyenlővé tenni? Már pedig keresztény daimiők részéről ilyesmi is megtörtént.

Mindezeknél súlyosabban esik azonban a latba az a körülmény, hogy egyrészt a keresztények maguk is vettek részt belső villongásokban, sőt azoknak szításában, másrészt az idegenek, különösen kereskedők és kalandorok igen sok okot szolgáltatottak arra, hogy ne csak gyanúsakká, hanem gyűlöletesekké váljanak önérzetes japániak előtt. Az sem maradhatott sokáig titok, hogy a spanyolok és portugálok tulajdonképpen az egész japáni keresztény missziót úgy tekintették, mint a katonai megszállás és a gyarmatként való birtokbavétel előkészítését; és ami ugyancsak nem hagyható figyelmen kívül, az az a körülmény, hogy a portugálok a legembertelenebb rabszolgakereskedést űzték és szerencsétlen japániak ezreit hurcolták el és adták el rabszolgául messze idegenben.

Ezek a szomorú jelenségek indították arra már Hideyoshit is, hogy szembeforduljon a kereszténységgel. Az üldözések Ieyasu idejében is ki-kiújultak. Erre pedig Ieyasunak igen komoly okot szolgáltatott Ōkubo Nagayasu, sadōi kormányzó összeküvésének hiteles leleplezése 1611-ben. Nem kevesebbről volt szó, mint arról, hogy spanyol támogatással általános felkelés szerveződik és siker esetén Ōkubo lesz Japán fejedelme és, természetesen, elismeri a spanyol fennhatóságot.

Ieyasu ezután már nem ismert kíméletet és elhatározta a kereszténység gyökeres kiirtását. Hogy ez az irtóháború éveken át hogyan folyt, mily hihetetlen kegyetlenséggel az egyik és minő vértanúi önfeláldozással a másik oldalon, azt részle-

tezni itt nem lehet, elég az hozzá, hogy véresebb és borzalmasabb olvasmány alig van a világon, mint a japáni kereszténység kiirtásának története.

Mivel egyes keresztény szerzetesek minden tilalom ellenére is megkísérlették a visszatérést, Hide-tada shōgun rendeletet adott ki, hogy minden keresztény papot, aki Japán földjére lép, ki kell végezni. Fia, Iemitsu, halálos büntetést szabott minden japáni emberre, aki hazája földjét el akarná hagyni, 1624-ben pedig olyértelmű rendeletet adott ki, hogy kínaiak és hollandusok kivételével semmiféle idegennek nem szabad Japán földjére lépnie, és, hogy az országot a külföldtől mennél alaposabban elzárja, elrendelte a nagyobb méretű hajók elpusztítását és azon túl csak egész kicsiny, kizárólag partmenti szolgálatra alkalmas hajókat volt szabad építeni.

1637-ben még mindezek ellenére volt annyi született keresztény, hogy tízezerével verődtek össze és elszántan védekeztek Shimabara várában. Iemitsu hadainak csak két hónapig tartó ostrom után sikerült a kétségbeesett keresztényeknek ezt az utolsó mentsvárát is elfoglalnia. A bosszúállás módja és mérete hajmeresztő volt és ezzel le is zárult az első japáni keresztény misszió története. Iemitsu újabb rendelete értelmében Japán a külvilággal szemben teljesen elzárattott, japáni embernek hazáját elhagynia vagy idegennek Japán földjére lépnie halálos büntetés mellett volt eltiltva, valamint halálos büntetés várt mindenkire, aki akár nyíltan, akár titokban a keresztény vallást merné követni. Mindezeket borzalommal olvashatta minden japáni alattvaló minden tilalomfán az egész birodalomban.

A hollandusokkal annyi kivételt tett Iemitsu, hogy átengedte nekik Nagasaki kikötője bejáratánál a kis Deshima-szigetet, ahol néhányan letelepedhettek és ahol évenként egy-egy németalföldi hajó is megjelenhetett némi árucsere folytatása végett. A németalföldiek állítólag azért részesültek ebben a csekély kis előnyben, mert Shimabara ostrománál támogatták a shōgun hadait. A hollandusokkal való érintkezés azonban nagyon szűk keretek között mozgott s ezekkel a szőke idegenekkel is csak az egyenesen erre a célra kirendelt hatósági emberek állhattak szóba.

Japánnak a külvilággal szemben való teljes lezárása egészen 1854-ig tartott.

A shimabarai keresztény felkelés elnyomása után a belső nyugalom nagyjából igazán háborítatlannak volt mondható és a shōguni kormányzat mindent elkövetett, hogy a köznyugalom lehetőleg közrenden és közjóléten is alapuljon. A népre nagyon is ráfért a külső és belső béke, hiszen már jóformán csak mesékből és regékből tudta, hogy volt valamikor olyan idő is, amikor a paraszt és mesterember háborítatlanul végezhetette napi munkáját s verejtékes keresményét nem emésztette fel az adóknak mindenféle neme. A jólét és megelégedés nem is váratott sokáig magára s a Tokugawa-házbeli shōgunok érdemei ebben a tekintetben letagadhatatlanul nagyok. Már Ieyasu legelső rendeletében benne van, hogy a samurai rend tartsa kötelességének az irodalom és a tudományok művelését. Ieyasu utódai alatt a tudomány és művészet, sőt a népnevelés is fellendült, bár meg kell jegyezni, hogy a kínai és szanszkrit nyelven kívül más idegen nyelvet tanulni tilos volt s a hollandi nyelvet

is csak azoknak volt szabad elsajátítaniok, akik erre hivataluknál fogva engedelmet kaptak. A németalföldi nyelv e kismértékű művelése révén azonban némi orvosi és katonai műszaki ismeretek mégis csak beszivárogtak a Felkelő Nap országába.

A Tokugawa-család egyébként sok kiváló kormányzót adott Japánnak, akik többnyire a tudományosságnak és a művészeteknek is buzgó pártolói voltak, mint maga Ieyasu is, aki nemcsak elsőrangú hadvezér és államférfiú, hanem kiválóan képzett tudós is volt s akinek a gyermekevelésről menyéhez írott hosszú levele komoly, nemes életfelfogása és mélységes gyakorlati bölcsesége révén joggal sorolható a régi pedagógiai irodalom remekei közé.

A shōgunok példáját a főurak is követték s így az általános műveltség az egész országban hatalmasan fellendült. Voltak főiskolák a kínai tudományok és a japáni irodalom tanulmányozására, sőt a legelrejtettebb falvak buddhista templomai mellett is akadt egy-egy kis iskola a nép fiai számára. A Tokugawák kora általában a régi kínai szellemi befolyás virágkora volt politikai, társadalmi és tudományos téren egyaránt, de azért a nemzeti irodalom művelése sem szünetelt, sőt a korszak végefelé a kínai iránnyal szemben erős nemzeti visszahatás is érezhető. Az írás ismeretének és a könyvnyomtatásnak elterjedése erősen fellendítette a szórakoztató irodalmat, ha nem is színvonal, legalább a termékek tömegessége tekintetében. A hosszú béke s az egyre fokozódó jólét a polgári társadalom erkölcsére nem volt jó hatással s mivel úgy a regényírók, mint a színházak a

közönség ízléséhez igyekeztek alkalmazkodni, a lábrakapott ízléstelenségek ellen időről-időre szigorú törvényes intézkedésekre volt szükség.

A virágkorát élő kasztrendszer érthetővé teszi, hogy irodalmi téren is nagy a különbség a polgári osztály és a nemesség ízlése és érdeklődésének tárgya között. A nagyközönség ízléséhez alkalmazkodott a népies elbeszélő irodalom a maga erkölcsi és ízlésbeli súlyos eltévelyedéseivel, valamint nem kismértékben a profán színpad is a maga különféle műfajaival. Ezekről a nemesi osztály teljesen távoltartotta magát, míg az úgynevezett *nō-dráma*, mely a *kagura* nevű shintō-szertartásos táncokra vezethető vissza és már a tizenötödik és tizenhatodik században is nagy kedveltségnek örvendett, továbbra is egyik legkedvesebb szórakozása maradt az udvarnak s a fő- és köznemességnek, rendesen nemes ifjak előadásában.

Az elbeszélő irodalom termékei közül nevezetesebb a Taikōki, Hideyoshi története, regényes rajzokban, amelyet sok hasonló követett. Szerzője ismeretlen, keletkezésének ideje körülbelül 1625. Az ismertnevű elbeszélők közül megemlíthető az ōsakai Ibara Saikaku (meghalt 1693), kinek terjedelmes regényei nagyon erkölcstelenek, művészi értékelésre számot nem tarthatnak, de kortörténeti szempontból nem érdektelenek. A későbbi elbeszélők közül a legolvasottabbak közé sorolható Santō Kyōden (1761—1816). Santō vérbeli yedói ember volt, kereskedő fia, aki elbeszéléseinek tárgyát a shōguni székváros legpiszkosabb helyeiről szedte össze, amiért törvényes büntetésben is volt része; könyvei azonban annál kelendőbbek és kapósabbak lettek.

Santōval való barátsága révén adta fejét regény-íráshoz a jó családból való és nagyműveltségű Kyokutei Bakin (1767—1848), a leghíresebb és legtermékenyebb japáni elbeszélők egyike. Kalandos regényeinek egyik illusztrátora nem kisebb ember volt, mint maga a ma már világhírű Hokusai. Bakin sokszor nagyon terjedős, de ritkán unalmas, nyelvezete is tisztább és gondosabb, mint legtöbb kortársáé, ízlése is különb, így a hatóságokkal nem került összeütközésbe.

A humorisztikus elbeszélés művelői közül Shikitei Samba (meghalt 1822) és Jippensha Ikku (meghalt 1831) említhetők.

A népies dráma a nō-drámától függetlenül fejlődött különféle elemekből. Egyik műfaja különösen akkor lendült fel Ōsakában, mikor Chikamatsu Monzaemon (1653—1724) a Takemoto-féle bábszínházzal került összeköttetésbe.

Chikamatsu szinte hihetetlenül termékeny volt. Regényes, kalandos történeteket és a polgári életből vett szerelmi históriákat dolgozott fel. Az ilyenfajta drámákban az epikai elemnek és a zenének még igen jelentékeny szerep jutott, a színpadi előadások bővelkednek hajmeresztően borzalmas jelenetekben, de az is tagadhatatlan, hogy e nem mindig művészi szerkezetű, nem ízléses jelenetekben is bővelkedő drámákban, sokszor megrázó tragikummal és magasztos, eszményi jellemekkel találkozunk.

Chikamatsu tevékenységét Takeda Izumo folytatta (1688—1756), aki rendszeren több munkatárssal dolgozott, sokszor nagy kárára a művészi egységnek. Takedaék műhelyéből került ki többek között az a terjedelmes lovagdráma is, melynek

egyik főhőse Sugawara no Michizane, s amelynek Terakoya néven ismert szakasza a legmegrendítőbb drámai alkotások egyike, amit valaha emberi elme kigondolt; továbbá a Chūshingura (1748-ból), amely a negyvenhét rōinnak immár világhírűvé vált önfeláldozását tárgyalja és mind a mai napig méltán őrizte meg népszerűségét.

A drámairodalom és színpad a tizenkilencedik században is népszerű marad különösen Yedóban, bár az igazi drámai művészet többnyire csak a részletekben és nem az alkotások egészében érvényesül.

Ami a tulajdonképeni költői, illetőleg verses irodalmat illeti, úgy a tanka művelése a Tokugawák korában sem szünetel; komoly lendület, tartalmi vagy formai bővülés és gazdagodás azonban alig tapasztalható. A tanka népszerűségét azonban háttérbe kezdi szorítani a még rövidebb *haikai*, melynek művelése szép szellemek legkedvesebb egyéni vagy társas szórakozásává kezd válni és hamarosan nemcsak a humor és komikum, hanem az ízléstelenség is utat talál hozzá. E műfaj képviselői közül komolyabb figyelmet csak Matsura Bashō (1643—1694) és egynéhány követője érdemel. A *haikai* vagy *hokku* ugyan, mint láttuk, mindössze tizenhét szótagból áll, soronként 5—7—5 szótaggal, Bashō azonban ilyen szűk keretben is sokszor igazán hangulatos és megható tud lenni. Bashōnak a bevezetésben említett csatateri versén kívül legtöbbször szokták idézni a következő kettőt:

Béka ugrott belé,
azért loccsant egyet
az öreg tó vize.

Veréb pajtás, ne bánts
a virágok között
röpködő bogárkát!

A haikai költészet művelői közt nem ok nélkül híres a melegszívű, gyengéd, bár nem egyszer túlságosan érzelgős Kagano Chiyo asszony (1703—1775). Különösen megkapóak azok a versikéi, amelyekben korán elhunyt fiacskájáról emlékezik meg akár nyár idején, mikor a kertjében csapongó szitakötők emlékeztetik arra, hogy mennyire szeretette az ő kisfia e csillogószárnyú rovarokat kergetni; akár hűvös őszi estéken, magános szobájában, ahol mindent úgy hagyott, ahogyan gyermeke életében volt, és még azt a kis lyukat sem tapasztotta be, amit az apróság pici ujjával a papír tolófalra ejtett.

Vajjon merre járhat
ilyenkor az a kis
szitakötő-vadász?!

Így hangzik az egyik sóhajtás, és egy másik:

Lelkemet dermeszti
ez a hűvös szellő
az ő ujja nyomán!

Megjegyzendő, hogy a haikai költők nemcsak tárgy, hanem nyelv dolgában sem válogatósak; kínai szavakat és köznyelvi formákat is használnak. Ami pedig a köznyelvet, különösen a műveltebb osztályok társalgási nyelvét illeti, az a körülmény, hogy a Tokugawa-korban a daimyők családjai állandóan Yedóban voltak kötelesek lakni s maguk a főurak is ott töltötték az évnek

felét egész fegyveres kíséretükkel: nagyban előmozdította a yedói nyelvjárás elterjedését és általános társalgási nyelvvé való emelkedését.

Mielőtt a legújabb korra áttérnénk, ismételten hangsúlyozni kell, hogy az előkelő körök a Tokugawa-korban nagyon belemerültek a kínai szellem, nyelv és irodalom művelésébe, úgyannyira, hogy anyanyelvüket egyenesen elhanyagolták, sőt eltorzították. Ennek okából igen szükséges és üdvös volt az a nemzeti visszahatás, amelynek megindítója a japáni nyelvet és a klasszikus irodalmat éppen úgy igyekeztek védelmezni és diadalrajuttatni, mint annak idején Ronsardék Pléiade-ja a franciát. E japáni tudósok közt első helyen említendő: Keichū (1640—1701), Mabuchi (1697—1769), Motoori Norinaga (1730—1801) és Hirata Atsutane (1776—1843). Motoori a legkiválóbb köztük. Fáradhatatlan buzgalommal tanulmányozta a Manyōshū, Kokinshū, Kojikit s általában az egész klasszikus japáni irodalmat. Kommentárjai, nyelvtani és etymológiai tanulmányai némely tévedések ellenére is örökbecsűek.

A japáni nyelv és irodalom fokozottabb megbecsülésével természetesen együtt járt a vallási és történelmi hagyományok melegebb felkarolása, általában a japáni nemzeti érzésnek büszke és bátor kibontakozása, amire elsősorban volt szükség a legújabb kor politikai, társadalmi és világnézeti harcai és válságai alatt.

Kétszázötven évig tartó elzárttság után, 1853—1854-ben az Egyesült Államok kormánya, majd a többi nyugati nagyhatalom arra kényszerítette a yedói kormányt, hogy kikötőit sorra megnyissa az illető államok hajói és kereskedői előtt. A shōguni

kormány kénytelen volt engedni, mert a fegyveres ellenállás az ország bukásához és a harmadfélezer-éves állami függetlenség elvesztéséhez vezetett volna. A Tokugawák ellenségei azonban titokban már régen óhajtották, sőt előkészítették a császárság tényleges hatalmának helyreállítását és a shōguni rendszer eltörlését. Ezek a hazafiak most nyíltan kezdtek fellépni, azzal vádolva a yedói kormányt, hogy nem tudja megvédeni az országot a betolakodó idegenek ellen. Egy évtizednél tovább tartó belső villongások és apróbb csatározások után 1867-ben kitört a forradalom, amely a császáriak teljes győzelmével és a Tokugawák bukásával végződött. A nagyreményű ifjú császár, Mutsuhito, erre Kyōtóból Yedóba tette át székhelyét s e város azóta a Tōkyō nevet viseli. Mutsuhito a maga uralkodását *Meiji* korszaknak nevezte el s ez alatt a korszak alatt Japán oly káprázatos átalakuláson ment át, amely méltán megérdemli az egész művelt emberiség bámulatát és elismerését. A császárság hatalmának helyreállítása természetesen nem jelenthette az idegenek kiűzését; ez kész lehetetlenség is lett volna; de kiadódott az új jelszó: átvenni a nyugati népektől minden technikai tudást és eszközt, amivel az ország katonailag megvédhető, gazdaságilag felvirágoztatható, és emellett megőrizni azt az ősi nemzeti szellemet, mely Japánt évezredek óta fenntartotta. Mutsuhito, valamint tanácsadói és katonái fényesen valósították meg politikai és társadalmi programjukat. Japán 1889 óta alkotmányos monarchia, a kínai és az orosz háború óta elismert nagyhatalom, fiai pedig szorgalmasabban járják tanulmány okából a külföldet, mint bármely más nemzet gyermekei, bár otthon is rég megvaló-

sítottak már minden közművelődési, tudományos, gazdasági és katonai intézményt, amit a modern kor egy élni akaró nemzettől megkíván.

Természetes, hogy e hallatlan átalakulást nagy szellemi viharok is kísérték s hogy az újkor irodalma hű tükre mindannak, ami a nemzeti élet minden terén történt. Japán a Meiji korszak kezdetétől fogva már közös szellemi életet él a többi művelt nemzetekkel s részese minden világnézeti mozgalomnak, amely az emberiséget a legújabb korban állandó hullámvászonban tartja. A kínai szellem és a kínai irodalom egyeduralma megszűnt. Nyugati, elsősorban angol-amerikai szellemi és irodalmi hatások torlódnak és keresztezik egymást, miközben hol ellentétes, szélsőséges irányok, hol megalkuvó és kiegyenlítő törekvések állanak, de csak rövid ideig, az érdeklődés középpontjában.

Hogy a napi és időszakai sajtó s a parlamenti élet az irodalmi tevékenységnek olyan célokat és irányokat adnak, amilyenekről a külvilágtól elzárt, kasztrendszerben élő régi japániaának sejtelmük sem volt, az természetes és érthető, valamint az sem lephet meg senkit, hogy a nyugati irodalmaknak nemcsak egyetemesen elismert remekei, hanem selejtes, de egy időre mégis felkapott termékei is többé-kevésbé ügyes fordítókra, átdolgozókra és utánzókra találtak és találhatnak mind a mai napig.

Ezeknél a fordítási, átdolgozási és utánzási törekvéseknél és kísérleteknél nem kis mértékben esik latba az irodalmi nyelv kérdése. A yedói nyelvjárás már a Tokugawák korában jelentékenyen föléje kerekedett a többi élő nyelvjárásoknak, a Meiji korszak alatt pedig, mondhatni, végérvényesen uralomra jutott, mint az iskolázott és művelt

körök társalgási nyelve. Irodalmi szempontból is volt már elég jelentékeny multja a népies elbeszélés és dráma révén, de amellett még mindig élt és él egyrészt a régi klasszikus irodalom nyelve, másrészt a nemcsak szókincs tekintetében, hanem mondattani szempontból is erősen kínai hatás alatt álló hivatalos írott nyelv a maga különböző stílusváltozataival. Mindezekhez jelentékeny világnézeti, történelmi, irodalmi és érzelmi hagyományok fűződnek, amelyekkel véglegesen szakítani vagy közzöttük kiegyenlítő módszert találni egyaránt nehéz. Ezért nem is vezethetett tökéletes sikerhez mindezeig az a jószándékú törekvés, mely az élő társalgási nyelv és irodalmi nyelv teljes egységesítését tűzte ki elérendő cél gyanánt.

Mint minden idegen kultúrával érintkező és ahhoz simulni akaró népnél, úgy a modernkori Japánban is történtek és történnek kísérletek idegen irodalmi formákhoz való alkalmazkodásra; de bármennyire különbözzék is a mai japáni köznyelv a Manyōshū, Kokinshū vagy a Genji-Monogatari nyelvétől, hangtani mivolta és mondattani szerkezete alapján még mindig a régi és ahogyan másfélezer évvel ezelőtt nem volt lehetséges a kínai ritmus és rímelés utánzása, úgy nem lehetséges ma sem; és még kevésbbé sikerülhetne görög-római időmértékes vagy modern nyugateurópai versformák átültetése a japáni irodalomba. A Manyōshū nyelve és verselése erővel teljes és szép a maga nemében, Ki no Tsurayuki nyelve és verselése ugyancsak klasszikus a maga mivoltában; sok vonzó szépség van a yedói nyelvjáráson alapuló mai japáni köznyelvben is, de arra gondolni sem lehet, hogy akár a régi, akár az új japáni nyelv

úgy tudna simulni idegen formákhoz, mint például a magyar nyelv tudott simulni gazdag és hajlékony hangbeli szerkezete folytán úgy az óklasszikai, mint a nyugateurópai versformákhoz. Japánban e téren minden viaskodás és próbálkozás — legalább az eddigi eredménytelenségek alapján — Ikaruszi vállalkozásnak látszik. A próza terén természetesen könnyebb a verseny, a verselési lehetőségek azonban minden nyelven az illető nyelv hangtani szerkezetének függvényei és éppen ebből az okból japáni nyelven formai téren se Victor Hugóval, se Arany Jánossal versenyezni nem lehet. Kár is volna a fáradsáért. Tartalom szempontjából és nyelvbeli szépség tekintetében azonban nyitva áll a verseny minden korlátozás nélkül.

A régi hagyományok folytonossága még nem szűnt meg s az újévi költői versenyek, amelyek a császári udvar árnyékában folynak le és még ma is közérdeklődés tárgyai, nem egy figyelemreméltó harmincegyszótagos strófával gazdagítják a ma már áttekinthetetlen *tanka-irodalmat*. A régi hagyományokhoz erősebben ragaszkodó művelt emberek ma is verselgetnek nyíltan vagy titokban, akár van bennük igazi költői hivatottság, akár nincs, sőt még a kínai nyelven való verselés sem multa egészen divatját. Az azonban kétségtelen, hogy az új Japán megalapítójának, az 1912-ben elhunyt Mutsuhito császárnak és hűséges szolgájának, Nogi tábornagynak, költői hagyatéka nemcsak japáni szempontból figyelemreméltó. Mindketten megtartották a tanka régi, szigorúan kötött klasszikus formáját s verseik nyelvezete szerint akár Ki no Tsurayuki kortársainak lehetnének minősíthetők; tartalmi szempontból azonban nagy

haladást jelentenek. Megható szerénységgel ugyan, de lebilincselő közvetlenséggel szólaltatják meg a régi szűk formák között lelkük egész kimeríthetetlen gazdagságát. Nogi inkább nagy katona és nagy filozófus, Mutsuhito császár ember és költő a szó legnemesebb értelmében. Egy harmadfélezeréves császári háznak legnemesebb hagyományai, egy minden tekintetben fölényes emberi elmének legszebb gondolatai, egy minden gyarlóságtól mentesnek látszó nemes, erős léleknek hol bizakodó, hol bánatos hangulatai nyilatkoznak meg Mutsuhito verseskötetének minden egyes sorában. Mutsuhitóról és az ő uralkodásáról már sokat írtak és még többet fognak írni ezután, de igazi lelki mivoltát csak azok fogják megérteni, akik költői hagyatékát is kellő figyelemre méltatják. A japáni költészet kereshet új célokat, új utakat, új formákat. Ez elkerülhetetlen és szükséges; de az igazságos kritika az ősrégi költői formákhoz ragaszkodó Mutsuhito császárt mindig kénytelen lesz nemcsak kivételesen nagy uralkodónak, de igazán nagy költőnek is elismerni.

Az újévi tanka-versenyeket a legújabb időkig állandó, sőt egyre fokozódó érdeklődéssel kíséri a nagyközönség, különösen amióta rend- és rangkülömbiség nélkül mindenkinek joga van a részvételre. Nemrégiben már harmincezernél többen pályáztak arra a dicsőségre, hogy tankájuk a császári udvar előtt felolvastassék. Az elbírálást és kiválogatást a császári ház minisztériumának költészeti ügyosztálya, a Murakami császár által 951-ben alapított „wakadokoro“ intézi.

Az ősrégi hagyományoknak kegyeletes ápolása természetesen költői téren is tiszteletre méltó, de azért a japáni nemzeti költészet újabb felfrissülését mégis inkább lehet a népköltészet egészséges hatásától várni, mint a formailag és társadalmilag egyaránt nagyon megkötött udvari költészet ápolásától.

